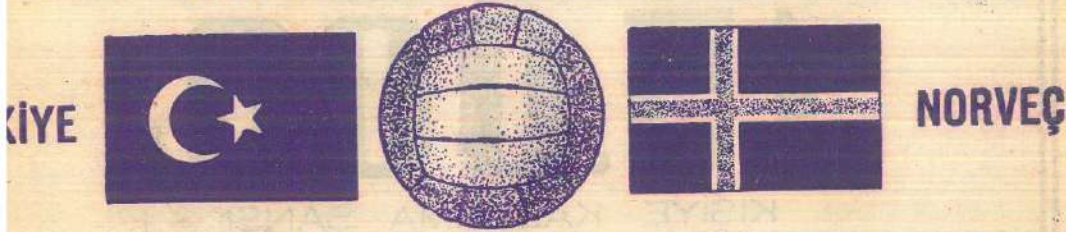

YÜK Skrip MÜSABAKASI

29 Ekim tarihinde İstanbul'da oynanacak

milli maçının neticesi ne olacak?

TRKİYE GALİP ☐ BERABERE ☐ NORVEÇ GALİP ☐

Adres:

U TAHMİNDE BULUNARAK AŞAĞIDAKİ İKRAMİYELERDEN BİRİNİ KAZANABİLİRSİNİZ:

1 adet 10,2 ayak Buzdolabı	1 adet JAWA 655 hafif motosiklet	3 adet L3TRO4T modeli, çanta tipli transistör PHILIPS radyosu	2 adet PEUGEOT marka bisiklet.	1 adet portatif ROYAL yazı makinesi	20 adet "Statesman" tipli İlks SHEAFFER'S dölmakalem
----------------------------------	--	--	--------------------------------------	---	---

Norveç milli maçı hak-
tahmininizi yukarıdaki
lerden birine çarpı işaretli
belirtiniz. Adınızı ve açık
yazınız. Bu ilanı kesintiz
laçığınız 1 adet SKRİP
d kutusu ile birlikte
P. K. 572 adresine, zarfın
KRİP rumuzunu yazarak
tarihine kadar posta-
Doğru tahminde bulu-
nasında Noter huzurunda
kur'a sonunda, talihliler
yazılı hediyelerden birini
kaldır. Neticeleer gaze-
Kasım'da ilân edilecek-
imden sonra postalanana
Müsabakaya katılamazlar.

BİR ŞİŞE SKRİP ALMAKLA ÇİFTE KAZANÇLISINIZ!

Hem zengin ikramiyeli SKRİP Mü-
sabakasına katılacak hem de dünya-
nın en saf mürekkebinin denemek
imkânını elde etmiş olacaksınız.

- SKRİP her marka dölmakalemin
daha iyi yazmasını sağlar
- SKRİP şişelerindeki cep (hazne)
elinizi kirliletmeden dölmakaleminizi
doldurmanızı sağlar
- SKRİP mürekkebi yazarken aynı
zamanda dölmakaleminizi temizler
- SKRİP mürekkebinin sabit ve
yıkılabilen kaliteleri mevcuttur.

SKRİP MÜREKKEBİ
BÜTÜN KİRTASİYECİLERDE BULUNUR

KOÇ TİCARET A.Ş. (Büro Levazımı Şubesi)

(Faal: 2176 - 25)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EYLÜL 1961

İÇİNDEKİLER

Türk Kültüründe Oyunun Önemi	Doç. Dr. Cahit TANYOL
Büyülemek, Söz Söylemek	Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL
Anadolu Dini Edebiyatından Geyik Destanı	Cahit ÖZTELLİ
Büyük İlim Adamı Osman Nuri Ergin	İhsan HİNÇER
Osman Nuri Ergin'in Eserleri	M. Orhan DURUSOY
Dobruca Tatarları Folkloruna Ait Notlar (II)	Doç. Y. BLAŞKOVİÇ
Tonum Folkloru Hakkında Bir Eser	Ord. Prof. FINDIKOĞLU Z. Fahri
Kırşehir'de Obruk Kaya Efsanesi	Veysel ARSEVEN
Yurdun Dört Bucagından	Sadık Yaver ATAMAN
İstanbul Çocuklarının Oyunları (II.)	Ayşe ÜNLÜER
Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar (V)	Faik AKÇIN
Tekirdağ'da Yer Adları (II)	Aydın OY
Kızıl Elma Efsanesi	Yılmaz ELMAS
İlgazlı Naili Baba Hakkında	Osman SÜMER
Paçacıoğlu'nda Düğün Âdetleri	Nedim ORTA

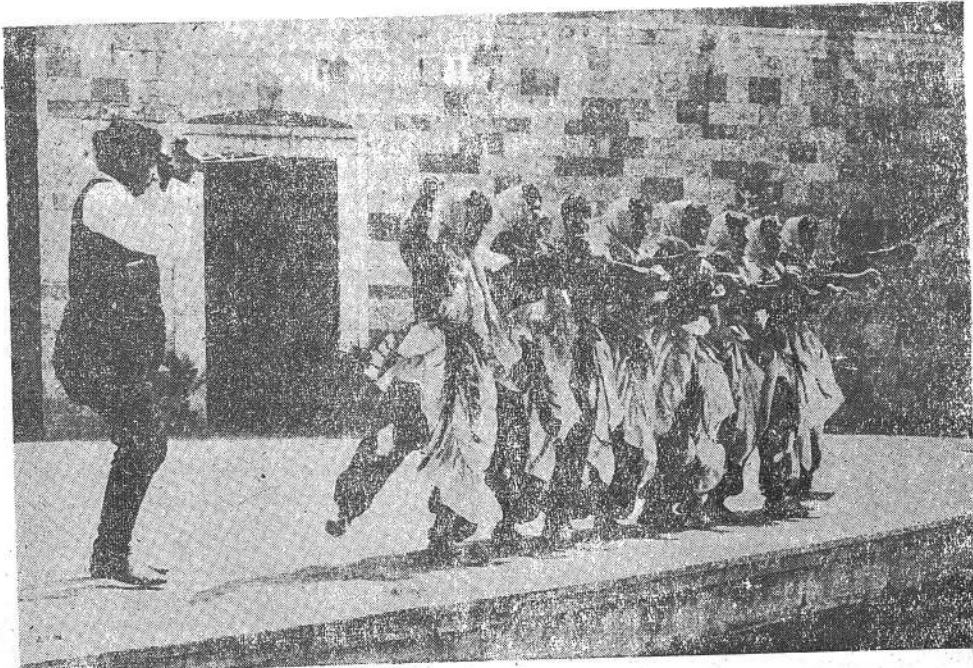
BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 146

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Trabzon Beşikdüzü Kızlar Topluluğu 5. Halk Oyunu Bayramı'nda (Foto: H.H. Kreider)

tavir oyunda görülür; ve yine sanatlar içinde, âdet ve geleneklerin kabalığından süzülerek sosyal davranışın saf şeklini de oyunda bulmak mümkündür.

Türk Halk Oyunlarını bu düşünce açısından inceleyecek olursak, her oyunun arkasında, kaynağını unutmış olduğumuz çeşitli ve renkli bir dünya görmek mümkündür. Erzurum, Diyarbakır, Sivas, Çorum oyunlarının gerisinde nasıl zengin bir macera var, bugün bilmiyoruz. Aydın, İzmir, ve Ödemiş zeybeğinde ilkel ve payyen ağların yankılarını aramak bir düşünce fantazisi olmaktan çok uzaktır. Türk Halk Oyunlarının gerisinde, eski Anadolu kavimlerinin ve özellikle Yunan ve Latin dünyasının millî mizaca mâl olmuş bir sentezine yer yer şahit oluyoruz. Musikide mimariye kaba hatlarla sinmiş olan ilk çağ kültürü, halk oyunlarında, homerik bir rüz-garlanmaya uğrar. Türk ırkı, üstünde vatan kurduğu toprakta, yankıları yalnız oyunda kalan yüksek bir sentez yaratmış. Bundan olacak, hiçbir milletin hayatında bu kadar renkli, bu kadar çeşitli bir oyun manzarası görülüyor. Anadolu'yu yer yer, şehir şehir dolduran sayısız medeniyetler, toprağın

ve kültürün bu son sahibine kendilerinden bir yankı vermekle yetinmişlerdir. Türk ırkı bu medeniyetlerle kendi payyen ve ilkel karakterini öyle bir senteze kavuşturmuştur ki, İslamiyetin getirdiği katı ve mistik kılıfı ancak oyunda yitirebilmiştir.

Anadolu'ya yerleşen Türk ırkının, burada giriştiği büyük tarih macerası, oyunlarına sinmiş olan terkipçi kabiliyeti gölgelememiş olsaydı, kaderimizin ve belki de tarihimizin seyri değişecek. Türk şamanları ile Dionizos ayinleri, Lidye, Frikye ve Sümer efsaneleri, yalnız oyunda değil, düşüncede de büyük bir senteze kavuşacaktı.

Her kültür kendisini mutlaka payen ve ilkel bir kaynağa dayandırmak zorundadır. Bunu biz ne göçebe folklorunun ham malzemesiyle ve ne de İslamiyetle yönünü ve şeklini değiştirmiş örf ve âdetlerimizle temin edebiliriz. Irkın büyük sentezi oyunda görülüyor. Onu kültürümüzün merkezine yerleştirmek zorundayız. Oyunun çevresinde ısınmak, ve düşünmek bize hem kendimizi ve hem de kendi yetilerimizi bulmakta yol gösterecektir. Çünkü oyun ölçüye akseden en saf ve en millî bir davranışdır.

Çalgi ve Oyun:

BÜY BÜYLEMEK, SÖZ SÖYLEMEK

Yazan: Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL

Ziya Gökalp merhum kendi "Türk Medeniyeti Tarihi" (İstanbul 1925, s. 87) kitabında türk menkıbelerinden bahsederken diyor ki: "Üstürelere, ilâhlara taallük eden maceralardır. Menkıbeler de kahramanların yani nim ilâhlara isnat olunan sergüzeştlerdir. Gerek üstürelere, gerek menkıbelerin iki ictimai rolü vardır. Birincisi âyini roldür. Yani bu üstürelere ve menkıbeler bir içtima esnasında manzum veya mensur olarak musiki ve rakısla müterafık ve gayrimüterafık okunursa, hattâ bazan dinî bir trajedi halinde oynanarsa sihriyen dinî bir tesir icra eder yahut büyük bir sevap kazanılmış olur. İkinci rolü itikadidir. Bu rolde kıymet menkıbenin mevzuunda ve mânasındadır. Menkıbenin naklettiği vaka her hangi bir teşkilâtın yahut müessesenin ne suretle tekevvün ettiğini izah etmek ister. Menkıbelerin birinci rolünü, Dede Korkut kitabının Oğuznamesinde görüyoruz. Ozan, bunları yirmidört boy beyi sözünde hazır iken, hanlar hamına hitaben inşat eder. Aynı zamanda kobuzunu da çalar. Müslümanlarda Mevlîdî Şerif tilâveti nasıl âyini mahiyeti haizse bu oğuznameler de eski Oğuz türkülleri için öyleydir."

Görülüyor ki bu esaslî açıklamaya göre Korkut Ata yalnız kopuz çalmıyor, gerek tikçe sazıyla oyuna da geçerek kahramanını hareket ve sazıyla da canlandırıyor; böyle olması gerekir. Hikâyelerinde "büy büyüledi, söz söyledi" ibaresi işte bu bakımdan defaatta geçer ki, bence yanlış olarak boy boyladı, soy soyladı diye okunmuş ve tabiatıyla iğreti esbabı mucibe de gösterilmiştir. İnceler kanca söylenebilir ki bu başka iştir.

Bence boy sanılanı "büy", soy sanılanı da "söz" dür. Bu sütunlarda defaatta arzettiğimiz üzere "büy" raks demektir; büyü, büyü, büyü, bi gibi diyeleklerde pek çeşitli söylenişleri

vardır. En eski kaynaktır ve şamanlıkta âyini mahiyette idi. Tabiatıyla batı türkçesi ne de geçecekti, yani Oğuzlarla gelmişti. Büyülemek onun fiili olur.

"Söz" kelimesinin eski söylenişimizdeki gibi söz olduğunu Kaşgarlı Mahmut yazıyor ve bizim söylemek fiilimizin orada söylemek olduğunu bildiriyor; bizde bu mehcurdur, yalnız söylemek vardır. Şu halde Söz ve Söz kelimeleri birdir. Bundan ozanın kimi çaldığı kimi oynadığı mânası çıkmaz mı?

Dede Korkut hikâyelerinde "Oyun" sözü de geçerse de, bu kadın rakı münasibetiyledir: "Ere varan kız, kalka, kol saluben oynaya, men kopuz çalam."

Halkımız arasında büyü yapmak bâtıl itikadı şeriat müvacehesinde gizli, sessiz ve oynusuz yapılır olmuştur da, kopuz ve hattâ davulla oynaya oynaya destan okumak göre. neği yurtta hâlâ bile vardır: Davul oyunu, Davul barı gibi.

Ziya Gökalp'in şu dediği ise bir muvazi. İhtikar: "Şaman raks, musiki ve şiir sanatlarının sihri kuvvetleriyle nüfuzlu manevilerini tesir ettirirlerdi. Şamanın, şamanlığa mahsus kadın entarisini andıran bir şamanlık entarisi vardı. Euna bir takım gıngıraklar ve saire talik olunurdu. Ellerinde, şamana mahsus bir tef yahut davul vardı. Âyin yaparken küçük bir kamçı ile ona vururdu. Bu kelimeyi tahlil edelim: Kamçı = Kam + çı: görülüyor ki, bu tabirin içinde, şaman manasına olan kam lâfzı vardır. Bu terkibe göre, Kamçı kelimesinin mânası şamana mahsustur." diyor. (Aynı kitap, s. 97). — Hele kırbaç batı ve doğu Avrupa dillerine bile geçmiştir; türklerden aldıklarını kendi ansiklopedileri belirtiyor. Her intikal bu imkânlarla göre düşünülür. Çalgıların yayılma haritaları daha da engin olmuştur.

Yıllık abonesi: 10,
altı aylık abonesi: 5
liradır.
Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

ANADOLU DİNİ EDEBİYATINDAN
GEYİK DESTANI

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Basma Mevlüt kitaplarının sonlarında şu manzum hikâye - destanlar görülür: Hikâye-i Geyik, Hikâye-i Güvercin, Kissa-i İbrahim ve İbrahim Aleyhisseelâm, Hikâye-i Kesik Baş, Hikâye-i İslam — Yahudi, Hikâye-i Dev-

Bu dinî hikâyelerin hepsi mesnevî biçiminde olup, aruz veznine uygulanınca çok bozuk oldukları görülür. İş böyle olunca, hece ölçüsüyle yazılmış olmalarını kabul etmek daha doğru olur. Böyle olmakla birlikte yine heceler de denk değildir. Birkaç hece artık ya da eksiktir. Bunun sebebi, yüzyıllarca söylene söylene, ağızdan ağıza geçerken uğradığı bozulmadır. Bu durum, yalnız dış yapıda değil, iç yapıda da görülür. Ayrıca, çağına göre eskimiş sayılan birçok kelimeler yerlerini yenilerine bırakırlar.

Acaba, bu dinî hikâyeleri kimler ve ne zaman yazmışlardır? Hiçbirinde yazarının adı yoktur. Acaba, ilk yazılışlarında vardı da, sonraları halka maloldukça yapımcıları unutulmuş mudur? Çünkü, halk kendine temelli malettiği bu gibi verilerin yapımcılarını da aradan çıkarır. Hatta, Süleyman Çelebi'nin Mevlüdünün bile basma ve yazmalarda çoğu zaman adı bulunmaz.

Yaptığımız araştırmalara göre şu inanca vardık: Yukarıda adını saydığımız hikâyelerin yazarı bir kişidir. Böyle değilse bile, aynı yüzyılın eserleridir. Kullandıkları eski kelime ve dil yapısı bakımından bu hikâyeler XV. yüzyıl verileridir. Bilindiği gibi Süleyman Çelebi Mevlüdünü M. 1409 yılında bitirmiştir. Öyle anlaşıyor ki Mevlüdün dinî bir tören halinde bu tarihten sonra yapılması üzerine, adı geçen hikâyeler yazılmaya başlanmıştır. Ayrıca destanlar, Mevlüdün birçok bakımlardan etkisi altındadır.

Bu duruma göre en geç XV. yüzyılın ortalarında yazıldıklarını tasarlamak yersiz olmaz. Bizi bu tasarlamaya götüren sebeplerden biri de elimizdeki yazmanın imlâsıdır. Bu imla XVI. yüzyılda pek görünmez. Bazı kelimeler, XIV. yüzyıl imlâsını andırır gibi, sesli harf kullanmadan yazılmıştır. Yazı baştan sona harekellidir. Elimizdeki yazmada yalnız "Geyik Destanı" yazılıdır. Öyle sanıyoruz ki aslından kopya eden kişi, kendi zamanına göre imlâya yeni şekil vermekle birlikte eskisinden de ayrılmamıştır. Ayrıca bazı kelimeleri, eski

oldukları için beğenmemiş ve zamanına göre kullandıkları arapça karşılıkları koymuş. Bunu en iyi gösteren bir örnek verelim.

İlâhî kariî, samîî, yazanî rahmetinle
Yarlıgagıl yâ Gani El-Fatiha (*)

Hikâyenin son beyti olan burada "(Kariî, samîî) kelimelerinin sonradan katıldığı açıkça bellidir. Hem ölçü hem kafiye bozulmuştur. Kılışlaşmış olan bu söz pek çok yazmada şöyle görülür:

Okuyanî, dinleyenî, yazanî
Rahmetinle yarlıgagıl yâ Gani.

Bu geyik destanı halk arasında o kadar çok yayılmış ki divan şairleri birbirlerinin şiirlerini kötülemek konusunda Geyik destanına benzetirlerdi. Fuat Köprülü (Türk Edebiyatında Âşık Tarzının Menşesi ve Tekâmülü, s. 15, not 1) adlı makalesinde: "Eski kılâsik şairlerimizin uzun asırlar en çok medarı istihzaları olan şeylerden biri de bu Geyik destanıdır" diyor. Ve birçok örnekler verdikten sonra notunun sonunda: "Elyevm matbu mevlüt nushalarının arkasında munderiç Geyik destanı, bundan başka biri olmasa gerektir." diyor.

Verdiğimiz metin aslına en yakın olanıdır, sanırız. Basmalar çok değişmiş, eski kelimelerin yerlerine yenileri alınmış, ilâve beyitler konmuştur. Şimdiye değin bu metnin yazması hakkında bir yayına raslanmamıştır. Anadolu dinî halk edebiyatının ilk örneklerinden olan bu destanı edebiyat tarihi bakımından taşıdığı önem dolayısıyla yayımlıyoruz.

HAZA DESTAN GEYİK MUHAMMED

Ger seversen işkile Muhammed'i
Vir salâvât yâ Muhammed ümmeti

Salâvâtile söze başlayalım
Lânetile Şeytân'ı taşılayalım

Evvel Allah adın yâ idelüm
İkileydin söze bünyad-idelüm

Kitab içre şöyle gördüm bir habib
Otururdu mihrab içre söykenüp

(*) Bu beyti düzelterek metin kısmına aldık.

Bir resûl durur kim aya benzer yüzü
Yarın ol dileyiser Hak'dan bizi

Gördüler kim bir bölüm atla gelür
Kuvvetile söyle heybetli gelür

Katrak mescide yakın geldiler
Geliben mescid içine girdiler

Çünkü bunlar Resûle virdi selâm
Saf saf olup karşı durdılar tenam

Gösterün bize Muhammed kimdürür
Dir ki dinümüze bâtil dindürür

O ki kendü putlara bâtil diye
Halk içinde böyle dâvâ eyleye

Ayrık ol işbu sözi söylemeye
Söylerise bu amada turnaya

Ömer eydür Yâ Resûl ben turayum
Turayile cümlesin yoturayum

Ali eydür Yâ Resûl ben turayum
Zülfikarile varisim hep kırayum

Resûl eydür yâ Ömer bir göreyüm
Nededür dilekleri bir sorayum

Ola ki hükmüne ferman olalar
Mucizat görüp müsliman olalar

Bakdı Resûl bir geyiceği ata
Bağlamışlar şöyle kıldı ibrete

Tasma ile bağlı ayağı hem başı
Revan akar sil gibi gözi yaşı

Resûl eydür çişün giyigi söyylesün
Benüm peygamberliğim gerh eylesün

Ol kâfir işidicek bu sözi
Güldi eydür ne dimekdür yani

Eyle dir kim geyigimizi ala
Gör bize nice cazuluklar kıla

Eyle peygamberliğim bize ayan
Ger yok ise sözün içinde yalan

Resûl eydür hele çişün anı
Disün ol yiri gökü yaradanı

Çişdiler geyigi geldi ma'file
Hak Calab adın getürdü ol dile

Didi sensin iki cihan serveri
Hak calabun sevgili peygamberi

Herkim seni burda Hak bilmeye
Yarın ol tamu dibinde kaymaya

Resûl eydür ne dürür dilegünüz
Gelsün otursun ilerü beğünüz

Bunlar eydür yarmazuz oturmazuz
(bu misra yazılmamış)

Eyle peygamberlugun bize ayan
Ger yogusa sözüm içinde yalan

Her kim anda bunda hak bildi seni
Oddan azad ola anun canı

Dir geyik göynüklüyem Yâ Mustafa
Bu kara başum dilim gördü çok cefa

Çin lünden gelüridüm ben garib
Ağlarımı kardaşum yavı kılub

Geliben Mekke dağına Kuzladum
Kuzulayub iki kuzi gizledüm

İrerek türmeki otı otlayan
Südülenem tiz bunlara giri dönem

Bu kâfirler anda beni avladılar
Ünile dört yanumu bağladılar

Kacamadum yoğidi bende mecal
Kardaşı yavı kılarda ne mecal

Şimdi irdi bana bir göynük dahi
Yüregüme irdi sayyadın ohi

Yohdurar ot kim bulalar otlayalar
Ol issiz tağda bular neyleyeler

Yâ Resûl bana pâyenden ol bu gün
Yüregüm derdine derman ol bu gün

İrişeyüm ol iki miskinlere
Halûmi habër vireyüm anlara

Çün işidti kim Resûl işbu sözi
Yaşile doldu anün iki gözi

Resûl bunlara eydür sözüm tutun
Geyigi bana bağışlan ya satun

Ya peygamberlugumı kabul kılun
Gemz ise bahasın benden alun

Dir kâfirler eksigümüz yok satmazuz
İlâ peygamberlugun tutaruz

Geyigimiz gelmez ise bil hum
Öldürürüz bellü bilgü biz seni

Resûl ikrarile geyigi saldılar
Kavli dah ikindüye kaldılar

Oı geyicek ağlayu girdi yola
Vay anı kim kuzulardan ayrıla

Dertlüyem dermana ırgır yâ Hakım
Ben zaifem rahmetün çokdur delim

Cümle dertlülere hem andan meded
Yavı kılursa "ferdü samed"

Vardı eydür ey iki körpe kuzı
Nice sorayum sizün halinüzü

Geltün ahı yüzünüzü göreyüm
Karnunuz acdur sizi emzüreytüm

Ey kuzular bellü bilinüz bunı
Şimden giri hiç görmezsiniz beni

Bellü bilün siz ki yetim kaldınız
Ananız gidüb öksüz kaldınız

Ecel giderem bu dünyadan ben
Elinüz ala sizün ol Yaradan

Dir bular ana nice duydu canım
Dilüne gelmezdi bu sözler senün

Geyik eydür Kâfire dutulmuşam
Tanrı resülü Peygamber'den kalmışam

Bunlar eydür hem bize südün haram
Götüresin Restle bizden selâm

Böyle diyüb dirilüb ağlaşdılar
Analarına bular götüşdiler

Oı geyicek böyle diyüb tiz döner
Dere tepe dimez yuvalanub iner

Oı kâfirler yola tuzak kurdılar
Geygi anda tuzaka tutdılar

Geldi Cebrail geyigi kurtarur
Mustafa'nun kademine yetürür

Mustafa katında özürlendüğün
Oı kâfirler bildi geyik geldiğün

Cümlesi anda müslüman oldılar
Mustafa yarenleri şaz oldılar

Kusluk yola geyigi göndürdiler
Kâfiri gör ne dime döndürdiler

Yâ Rab sen sakda sol kişinin imanım
Kim benim hattımı okuyub dua kılanım

Çünkü burada oldu tamam kelâm
Vir salâvat ıskile Peygamber vessalâm

Her kim diler Hak'dan rahmet kazana
Bir fatiha okuya bu kitabı yazana

İlâhi karil samii yazanı
Rahmetinle Yarlıgagıl Yâ Gani
— Elfâtıha —

Sözlük :

Metinde geçen sözlerin önemli bir bölümü bugün artık unutulmuş durumdadır. Onun için burada karşılıklarını veriyoruz. Bu sözlerden bazıları Türk Dil Kurumunun, yüzdüştür yazı mayı taratarak meydana getirdiği Tarama Dergisinde yoktur.

Söykenmek: yaslanmak, dayanmak; Ka-
tırak: hızla, hızlı; Çünkü: vaktaki; Turayum:
ayağa kalkayımı; Turra: sözlüklerin almadığı
bu kelime, yumruk yada bir döğüş aracı
olacak; Yoğurayım: öğeyim, birbirine ka-
tayım; Varısım (varı): hepsini, hep; Kıra-
yum: kirayım, öldüreyim; İkileydin: ikinci
kere; Eydür: der, söyler; Nededür: nedir; Sil:
sel; Olakım: belki olur; Ferma olmak: itaat
etmek; Çışün (çışmek): çözün (çözmek);
Eyle: öyle; Dir: der, söyler; Cazuluk: cadılık;
Calab: tanrı; Tamu: cehennem; Ger: eğer;
Yir: yer; Nedürür: nedir; Magfil: mahfel, o-
turulacak yer; Varmazız, oturmazız: varma-
yız, oturmazız; Yoğusa: yok ise; Gönüldüyem
(göynük): dertliyim (dertli, yanımsı); Yavı
kılmak; kaybetmek; Karabaş: dertli baş; Ge-
liben: gelerek; Kuzulamak: yavırlamak; Da-
hı: dahi, de; İretek: yetişerek, vararak; Tur-
mek: otu: anlamını bulamadım; Bağlamak:
sarmak; Tiz: tez, çabuk; Oh: ok; Ünile: bağı-
rarak; Yoh: yok; Bular: bunlar; Payende
(farsça): destek; Miskin: zavallı; Anlar: on-
lar, bunlar; Çün: çünkü, vaktaki; İşbu: işte bu,
bu; Anun: onun; Eksük: eksik, ihtiyaç; Sat-
mazuz: satmayız; Tutaruz: rehin olarak kabul
ederiz; Bellü bilgil: iyi bil; Saldılar: bıraktı-
lar; Ağlayu: ağlayarak; Yola girmek: yola
düzülmek, yola gitmek; İrgitmek: eritmek,
ulaştırmak; Vay: eyvah, yazıklar olsun; Ahı:
kardeş; Görmezsiniz: göremezsiniz; Delim: çok,
birçok; Ecel: sonunda; Elinüz ala: yardım e-
de; Bular: bunlar; Görüşmek: vedalaşmak;
Yuvalamak: yuvarlanmak; Depe: tepe; Kat:
yan, huzur; Özürlendüğün: kabahatlerini, yüz-
lerinin kara çıktığını gördüler; Kuslukluk:
kusluk vakti; Çünkü: mademki; Yarlıgagıl:
affet, bağışla.

Acı Kayıp Üzerine :

BÜYÜK İLİM ADAMI OSMAN NURİ ERGİN

Yazan: İhsan HİNÇER

Türk idarecilik ve bilim dünyasının çok yakından tanıdığı Osman Nuri Ergin, 5 tem-
muz 1961 günü aramızdan ebediyen ayrılmış
bulunuyor.

Yıllarca İstanbul Vilâyet Mektupçuluğu,
Belediye Yazı İşleri Müdürlüğü ve Öğretmen-
lik yapan Osman Ergin, 1883 yılında Malat'-
yanın halen bir ilçe merkezi olan, o zamanki
İmri köyünde dünyaya gelmiştir.

Küçük Osman'ın babası Hacı Ali küçük
ticaret işleriyle uğraşırken diğer üç kardeşi
İmri'de çiftçilik yapıyorlardı. Hacı Ali, önce-
leri komşu iller, daha sonra da İstanbul'da
mal alışverişinde bulunuyordu. Bir defasında
Romanya'ya kadar gitmiştir. Burada Dobruca
ovalarında yapılan ileri çiftçiliği yakından ta-
kip etmiştir. Bu arada gerek Romanya'da ve
gerekse İstanbul'da okuma ve yazmanın ne
büyük işlere yaradığını çok iyi anlamıştır.

Romanya'dan İstanbul'a döndüğünde der-
hâl İmri'ye kardeşlerine mektup yazarak oğ-
lu Osman'ı İstanbul'a getirtmiştir. Onu, önce
Zeyrek Rüştiyesi'ne vermiştir. Kur'anı Ke-
rim'i İmri'de iken ağızdan ezberliyen ve iki
defa hatim indiren küçük Osman, burada o-
kuyup yazmayı da öğrenmeye başlamıştır.
Daha sonra Numune Mektebi Osmanî'ye,
Mahmudiye Rüştiyesi'ne ve Darüşşafaka'ya
devam ederek ilse tahsilini ikmâl etmiştir.

Darüşşafaka'yı 1901'de ikincilikle bitirdik-
ten sonra Şehremanetinde bir memurluğa ta-
yin olunmuş ve 1907 senesinde de Edebiyat
Fakültesini bitirmiştir.

Şehremanetindeki görevinde başkâtlıplık,
mümeyyizlik, müdürlüklerde bulunduktan son-
ra İstanbul Vilâyet Mektupçuluğuna tayin e-
dilmiş ve burada yıllarca hizmet etmiştir. Da-
ha sonra Belediye Yazı İşleri Müdürlüğü'ne
geçmiş, 1946 yılında 46 yıllık hizmet sonunda
emekliye ayrılmıştır.

Merhumun kimya mühendisi bir oğlu ile
bir de kızı vardır.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp
Tarihi Enstitüsü müdürü sayın Ord. Prof. Dr.
A. Süheyl Ünver, 1957 senesinin 16 Mayıs per-
embe günü Tıp Tarihi Enstitü salonunda, bir
"Emekli Vilâyet Mektupçusu ve Türk Tıp
Tarihi Kurumu üyesi Osman Ergin'in Ensti-

Merhum Osman Nuri Ergin

tüye yaptığı 25 senelik hizmet yılı toplantısı
teşkil etmiştir. Bu toplantıdaki konuşmalar
"İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü
Nesriyatı, Sayı: 52, Tıp ve İlimler Tarihimiz
den Portreler, I, Osman Ergin" başlığı ile 3:
sayfalık bir eser halinde yayınlanmıştır.

Belediye Basımevi ile Kütüphane ve
Müzesi'ni de kurmuştur. Belediye Kütüphane-
sinin arşivleri bugün hemen hemen noksansız
bir vaziyettedir. Ayrıca hazırlayıp yayınladığı
İstanbul Şehir Rehberi, bugün dahi bir eş-
hazırlanamıyacak değerdedir. Osman Ergin
kendisi zengin ve değerli kitaplığını da Belediy
Kütüphanesine bağışlamıştır.

Osman Ergin, bir yandan memuriyet ya-
parken, öte taraftan da gençliğe ışık vermeye
öğretmen olarak Darüşşafaka, Vefa Lisesi, A-
merikan Kız Koleji, ayrıca muhtelif meslek o-
kullarında binlerce öğrenci yetiştirmenin zev-
kini tatmıştır.

Belediye'de Yazı İşleri Müdürü iken
kendisiyle tanıştığım zaman, bana: "Türk Fol-
lar Araştırmaları için bir yazı hazırlıyorur
ikmâl edince getireceğim,, buyurmuşlardı

OSMAN NURİ ERGİN'İN ESERLERİ

Hazırlayan: M. Orhan DURUSOY

BASILMIŞ OLAN ESERLERİ

1 — [Ergin], Osman Nuri: Kolay Elifba. Dersaadet 1326, Matbaa-i Kader 32 S. (13 × 19) Env. No: 1696

2 — Müessesat-ı Hayriye-i Sıhhiye Müdiriyeti. İstanbul 1327, Matbaa-i Arşak Garoyan 114 + 65 + 8 S. (18 × 24) 50 resim, Env. No: 582.

3 — Mecelle-i Umur-u Belediye. Kavanin, Nizam ve talimat-ı Belediye. II. Cilt, Dersaadet 1330, Arşak Garoyan Matbaası 768 + [16] S. (16 × 24), En. No: 3783.

4 — Mecelle-i Umur-u Belediye. İmtiyazat ve Mukavelât-ı Belediye. III. Cilt, Dersaadet 1330, Arşak Garoyan Matbaası 876 + [12] S. (16 × 24), Env. No: 3783.

5 — Mecelle-i Umur-u Belediye. Kavanin, nizam ve talimat-ı sıhhiye-i Belediye. IV. Cilt, Dersaadet 1331, Arşak Garoyan Matbaası, 658 + [6] S. (16 × 24), Env. No: 3783.

6 — Mecelle-i Umur-u Belediye. Evamir ve Mukarrerat-ı Belediye. V. Cilt, Dersaadet 1335, Arşak Garoyan Matbaası 1166 + 40 S. (16 × 24), Env. No: 3783.

7 — Muhtasar Mecelle-i Umur-u Belediye. Dersaadet 1337, Hilâl Matbaası, 320 S.

1958 yılında bir yaz günü, aniden Belediye'ye gelerek yazıyı masamın üzerine koydular. Kalktım ellerini öptüm, parmaklarını dudaklarına götürerek, sus, der gibi bir hareket yaptılar. Kimseyi rahatsız etmek istemiyor, gel diginin duyulmamasını arzuluyordu. Ona rağmen, bütün arkadaşlar ve kendisini tanıyanlar birer birer geldiler, ellerini öptü, hatırlarını sordular. O zaman lütfettikleri değerli, müşahedeye, bağlantı ve başlangıç kısımları da inceleyeme dayanan yazılarını Cilt 5, sayı 118, sayfa 1903 - 1905 te yayınladım. Yazılarının başlığı: "Ayvansaray Paşa tamamında Çingene Çeyizi Gösterisi" idi.

Bu sayımızda, İstanbul Belediye Kütüphanesi Müdürü Orhan Durusoy'un, hazırlamış olduğu bir bibliyografyayı yayınlamakla da Hocamıza olan şükran duygularımızın bir kısmını olsun yerine getirmeye çalışıyoruz.

(12 × 16), Env. No: 3226.

8 — Mecelle-i Umur-u Belediye. Tarih-i Teşkilât-ı Belediye. I. Cilt, İstanbul 1338 (1922) Matbaa-i Osmaniye, [12] + 1776 S. (16 × 24), Env. No: 3783.

9 — Muhtasar Mecelle-i Umur-u Belediye. 2. Tab'ı İstanbul 1339, Bahriye Matbaası, 538 + 5 S. (11 × 17), Env. No: 3821.

10 — Küçük Mecelle-i Umur-u Belediye. 3. Tab'ı İstanbul 1340, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 512 S. (12 × 17), Env. No: 3044

11 — Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu, Talimat ve Tarifeleri. İstanbul 1340, Şehremaneti Matbaası, 384 + 6 S. (12 × 16), Env. No: 3825.

12 — Mehmet İzzet - Mehmet Esat - Ali Kâmi: Darüşşafaka, Türkiye'de ilk halk mektebi. İstanbul 1927, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 210 S. (19 × 28) 2 resim, 2 nota. Env. No: 178,

13 — İstanbul Şehremaneti. İstanbul 1927, Şehremaneti Matbaası, 774 S. (17 × 24) [Şehremaneti Neşriyatı] Env. No: 3945.

14 — Belediye Bilgileri. İstanbul 1932, Hamdi Bey Matbaası, 4 + 260 S. (17 × 25), Env. No: 269.

15 — Cumhuriyet ve İstanbul Mahallî İdaresi. İstanbul 1933, Matbaacılık ve Neşriyat T. A. Ş.; 123 S. (16 × 24) Env. No: 3325:

16 — İstanbul Şehri Rehberi, İstanbul 1934, Matbaacılık ve Neşriyat T. A. Ş., 240 S. (11 × 20) 38 harita. Env. No: ,,,,

17 — Belediye Bilgileri. 2. Tab'ı, İstanbul 1934, Matbaacılık ve Neşriyat T. A. Ş., 196 S. (16 × 24) 5 resim, Env. No: 3306.

18 — Türkiye'de Şehirciliğin Tarih-i İnkısaflı. İstanbul 1936 Cumhuriyet Matbaası, 2 + 168 S. (16 × 24) "İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı No: 3", Env. No: 493.

19 — Bibliyografya. İlmî ahval-ı kütüp. İstanbul 1937, Bozkurt Matbaası, 92 S. (17 × 25) "Muallim M. Cevdet'in eserleri ve Kütüphanesi adlı eserden ayrı basım.", Env. No: 4074.

20 — Muallim M. Cevdet'in hayatı, eserleri ve kütüphanesi. İstanbul 1937, Bozkurt Basımevi, 748 + 96 S. (17 × 25) "İstanbul

Belediyesi Neşriyatı", Env. No: 3944.

21 — İbni Sînâ Bibliyografyası. İstanbul 1937, Muallim Ahmed Halid Kitabevi, 80 S. (17 × 25) "Büyük Türk Filozof ve Tıp üstadı İbni Sînâ, şahsiyeti ve eserleri hakkında tetkikler adlı eserden ayrı basım". Env. No: 3756.

22 — İstanbul'da İmar ve İskân Hareketleri. İstanbul 1938, Bühranettin Matbaası, 63 S. (14 × 29), "İstanbul Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı VI, Konferanslar Serisi III", Env. No: 3378.

23 — Belediye Bilgileri. 3. Tab'ı, İstanbul 1939, Osman Bey Matbaası, 156 S. (16 × 24), Env. No: 4045.

24 — Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi. İstanbul 1939, Cumhuriyet Matbaası, 65 S. (17 × 24), Env. No: 3328.

25 — Türkiye Maarif Tarihi. I. Cilt. İstanbul 1939, Osman Bey Matbaası, 260 S. (16 × 24), Env. No: 3943.

26 — İstanbul Tıp Mektepleri, Enstitüleri ve Cemiyetleri. İstanbul 1940, Osman Bey Matbaası, 100 S. (17 × 24) "İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, Sayı: 17", Env. No: 3335.

27 — Türkiye Maarif Tarihi. II. Cilt, İstanbul 1940, Osman Bey Matbaası, 261 - 676 S. (16 × 24), Env. No: 3943.

28 — Türkiye Maarif Tarihi. III. Cilt, İstanbul 1941, Osman Bey Matbaası 677 - 1052 S. (16 × 24), Env. No: 3943.

29 — Dr. A. Süheyl Ünver Bibliyografyası. İstanbul 1941, Milli Mecmua Basımevi, 63 S. (16 × 24), Env. No: 3350.

30 — Bahkesirdi Abdülaziz Mecdi Tolun, hayatı ve şahsiyeti. İstanbul 1942, Kenan Basımevi, IV + 340 S. (17 × 25), Env. No: 3346.

31 — Türkiye Maarif Tarihi. IV. Cilt, İstanbul 1942, Osman Bey Matbaası, 1053-1320 S. (16 × 24), Env. No: 3943.

32 — Türkiye Maarif Tarihi. V. Cilt, İstanbul 1943, Osman Bey Matbaası, 1321-1832 S. (16 × 24), Env. No: 3943.

33 — Türk İmar Tarihinde Vakıflar, Belediyeler - Patrikhaneler. İstanbul 1944, Türkiye Basımevi, 117 + XII S. (17 × 24), "Si-yası İlimler Mecmuası Yayını", Env. No: 3333.

34 — Fatih İmareti Vakfiyesi. İstanbul 1945, Belediye Matbaası, 41 + 68 S. (17 ×

25), "İstanbul Belediyesi İstanbul Fethinin 500 üncü yıl dönümü kutlama yayınlarından, Sayı: 1", Env. No: 3942.

35 — Belediye Bilgileri. 4. Tab'ı No: 3331.

36 — Abdülaziz Mecdi [Tolun]: Bahkesir li Abdülaziz Mecdi Tolun Divanı. Derleyip - Toplayan: Osman Ergin, İstanbul 1945, Gün Basımevi IV + 156 S. (17 × 24), Env. No: 3941.

37 — Hüseyin Kâzım Kadri: İslâm E-saslarına Göre İnsan Hakları. Eseri bir mukaddime ile sunan: Ömer Rıza Doğrul, Mu-fassal hal tercümesini yazan ve eseri sade-leştirerek gerheden: Osman Ergin, İstanbul 1946, Yüksek Yayınevi - Bühranettin Erenler Matbaası, 128 S. 12 × 16), Not: Eserin sonu eksiktir. Tab'ı yarım kalmıştır. Env. No: 4073:

38 — Hüseyin Kâzım Kadri: İnsan Hak-ları: Beyanamesi'nin İslâm Hukukuna Göre İzahı. Yayınlayan Osman Ergin, İstanbul 1949, Sinan Matbaası ve Neşriyatevi, IV + 96 S. (14 × 21), Env. No: 3373.

39 — İsmil Fenni Ertuğrul: Hakikat Nurları. Hâvelerle yayınlayan: Osman Ergin, İstanbul 1949, Kâğıt ve Basım İşleri T. A. Ş. XV + 366 S. (16 × 24), "Cemiyeti Tedrisi-ye-i İslâmiye Neşriyatı", Env. No: 3336.

40 — İslâm'da Temellük ve Tasarruf Hak-kının Dokunulmazlığı. Ankara 1949, Yeni Ça-zavi Matbaası, 21 S. (16 × 24) "Türk Hu-kuk Kurumu Konferanslar Serisi: 95", Env. No: 3338.

41 — Dr. A. Süheyl Ünver Bibliyograf-yası. II. Kısım; İstanbul 1952, Sultan Ahmed Erkek San'at Enstitüsü Matbaası, 44 S. (16 × 24), "İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Adet: 45", Env. No: 3602.

42 — Fatih'in Hoş Görürlüğü. İstanbul 1953, Dünya Gazetesi Matbaası, 15 S. (15 × 21), "Dünya Gazetesinin 500 üncü Fethi Yı-lı Armağanlarından", Env. No: 3915.

43 — İbni Sînâ Bibliyografyası, İstanbul 1956, Osman Yalçın Matbaası, xxxi + 168 S. (17 × 24), "İstanbul Üniversitesi Tıp Fakül-tesi Yayınlarından Na: 20", Env. No: 4065.

44 — Sadreddin-i Konavi ve Eserleri. Ankara 1957, Türk Tarih Kurumu Matbaası, 40 S. (16 × 24), Env. No: ,,,,

BASILMAK ÜZERİ OLAN ESERLERİ

1 — Türkiye'de Hanlar - Kervansaray -

DOBRUCA TATARLARI FOLKLORUNA AİT NOTLAR II

Yazan: Doç. Dr. Yusuf BLAŞKOVİÇ

7 — Türkülerin bir çoğu eski âdetleri muhafaza etmektedir. Aşağıdaki türküde bir at yarışı canlandırır. Arada bir fakir, bir zengin ve diğer bir zengin adamın konuşması geçer. Herkes kendi atını metheder.

— Gawun ğawsa kar ğawsa
Ger ğagalar Aktaban
— Kay baban senin at şapkan?
Al şıbrtkin sür saban!

(F. Yağmur yağsa, kar yağsa
Yol kenarından gider Aktaban
Z. Hangi atan senin at koşturmuş
Al kamçını sür sapan!)

Ğuwurip şıktı ğüyrıklar
En aldında Ğamawlı
— Ğamawlıdan fayda yok
Alayak tori tamalı

(Koşarak çıktı yürükler 1/
En ileri "Yamalı", 2/
Z. Yamalıdan fayda yok
Alayak toru şanslı.)

— Ay, Aktaban, Aktaban
Men atımnı maktamam
Men atımnı maktasam
Topraksarga barmay toktamam

Topraksara 3/ varmadan durmam)
Ben atımı medhedersem
Ben atımı medhetmem

(F. Haydi Aktaban, Aktaban

lar - Oteller ve Çeşitli Barınma Yerleri .

2 — Eflâatun mu? Eflotin mi? (Bu eser Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver ile müştereken hazırlanmıştır.)

3 — Kur'an'ın Lügatleri ve Tefsirlerinin Fihristi.

4 — Fatih'ten sonra İstanbul'da Kurulan Vakıf - Vergi Sistemi.

5 — İstanbul'da beş asır içinde kurulan İlim, Terbiye ve San'at Müesseseleri.

6 — Türk İmar Tarihinde Üç Mimar Sinan.

7 — Bahallığın İç Yüzü.

8 — Galatad Lügati.

8 — Eski cemiyetin ve eski hayat tarzının uygunsuzluğunu da bir çok türkü terennüm eder. Eski bir âdete göre, ağabeyi vefat ederse, kardeşi onun karısını (yani yengesini) zevce olarak almağa mecbur imiş. Böylece kadın yine o evde kalır, yiğit ise başka kadın almak için vereceği parayı vermekten kurtulmuş. Aşağıdaki türküde, böyle bir vaziyet karşısında kalan yiğit, yengesini almak istemedi ve sevgilisine bunu gösteriyor: Bu eski erkek oyunudur (akay awası), davul ve zurna ile çalınır, sesle de söylenir :

Anadan öksüz kalgaman
Ğangan otka dalgaman
Sen garipke men bayĝus
Salıkamni salgaman

(Anadan öksüz kalmışım

Yanan od'a dalmışım

Sen garibe ben baykuş (=zavallı)
Niyet, ümür koymuşum)

Gelebek otka ğanar mı?

Ğengesiñ alğan onar mı?

Ğengesiñ taĝlap kız alğan

Tan atkanın tıyar mı?

(Cebelek od'a yanar mı?

Yengesini alan onar mı?

Yengesini bırakıp kız alan

Tan attığını duyar mı?)

Kurılĝaş kayda barasın

Kanatınnı taldırıp?

Torem kayda barasın

Meni öksüz kaldırıp

(Kırlangıç nereye gidiyorsun

Kanadınnı yorultarak?

Kardeş nereye varıyorsun

Beni öksüz bırakıp?)

Gençler, eski âdete göre sevgilileri ile evlenebilmek için para toplamak niyetile uzak yerlere çalışmaya giderlerdi. Çok kere gençler para kazanamadan evlerine dönerler ve bu sebepten evlenemezlerdi. Aşağıdaki türküde kızın babası, kızı başka bir

1/ koşu atı, 2/ "Yamalı", fakir delikanlı atının adı, 3/ Topraksar — köy adı.

ARAŞTIRMALARI

köydeki birine veriyor. Genç yiğit sevgili - sine selâm gönderiyor, yüreğinin yandığını açıklıyor :

Şol at ğektini şanaga
Ğibere - berdim yaylaga
Menden kop kop selâm ayt
Al yanaklı Leylaga

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası bek yaman

(Beyaz at koştum kızağa

Şahverdim yaylaga

Benden çok şok selâm söyle

Al yanaklı Leylaga

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası çok yaman)

Kettim kazanamadım

Kayttım uylanmadım

Şişip te kalsın böyle kâr

Bu yıl da kaldım men bekâr

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası bek yaman

(Gittim kazanamadım,

Döndüm evlenemedim

Kör olası böyle kâr

Bu yıl da kaldım ben bekâr

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası çok yaman)

Altın tabak içinde

Filĝanımsın sen benim

Dobroĝanın içinde

Bir ĝanımsın sen benim

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası bek yaman

(Altın tabak içinde

Filcanımsın sen benim

Dobrucanın içinde

Bir canımsın sen benim

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası pek yaman)

Uş karamfil asladım

Ayva suvına tashladım

Ğandan süvgen varımnı

Ellerre baĝışladım

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası bek yaman

(Uş karamfil asladım

Ayva suvına bırakmışım

Ğandan sevdânnı yarımnı

Ellerre baĝışladım

Yar, yar, yar, aman

Yar sevdası pek yaman)

Eski hayatın, yaşayışın bazı âdetleri yigitleri değil, kızları da aşk yüzünden eziyet çekmeğe mahkûm ederdi. Bir kız sevgili - sinden ayrılarak sevmeyişi bir gençle ev - lendirilmıştır. Bu türkü kızın yanık yanık âhını açıklar:

Men anamın bir kızı edim
Konĝa gül edim
Aşılmagan konĝa gül edim
Sarardım soldım

(Ben annemin bir kızı idim

Gonca gül idim

Açılmamış gonca gül idim

Sarardım, soldum)

At aylanmaz azbarımdan

Araba aylandı

Ğanım suymegen yerlerge

Başım (da) baylandı

(At dönemez aylumuzdan

Araba dolandı

Canım sevmedik yerlere

Başım baĝlandı)

Men bu keşe bir tiş (te) kordim

Uy tobem oyıldı

Annemden bir yar (da) suydım

Alemge tuyıldı

(Ben bu gece bir rüya gördüm

Ev üstü, oyuldu

Annemden bile saklı bir yar sevdim

Äleme duyuldu)

Koy aldından taş yükledim

Arabam tolmadı

Öz köyümden bir yar (da) suydı

Menim de bolmadı

(Köv önünden taş yükledim

Arabam dolmadı

Kendi köyümden bir yar sevdim

Benim olmadı)

Men anamın bir kızı edim

Konĝa gül edim

Aşılmagan konĝa gül edim

Sarardım soldım

(Ben anamın bir kızı idim

Gonca gül idim

Açılmamış gonca gül idim

Sarardım, soldum)

9 — Türkülerin en çoğu ask türküsü - dir. Delikanlı sevgilisinin güzelliğinden, kendi sevgilisinden, kendi hislerinden bahseder. Bazı türküler samimi askın zaferini, fakir delikanlının (kâküllü'nün) zengin bey

oğlu (tırışlı başlı) delikanlı üstünde zafer kazandığını görüyoruz. Bu türkülerden aşağıda eklenen "Yazga şıksam,, en güzel örnektir. Bir fakir ama kâküllü delikanlı bir kızı sever. Zengin bir delikanlı kızı babasından almak ister. Kız da fakir delikanlıyı sever. En sonunda zengin delikanlı kızı zorla alır götürür.

Genç ve gönülleri çok zengin ve her vakit neşeli olurlar :

Tayım atka denişmem

Tayım taydır, alay

Ozım şarlı bolsam da

Gönlüm baydır, alay

(Tayımı ata değişmem

Tayım taydır, alay

Kendim fakir olsam da

Gönlüm zengin, alay)

Dort köşede dört çavlık

Dort miklansın, alay

Bizler oynap kuliyik

Halk suklangsın, alay

(Dört köşede dört mendil

Dört çivilensin, alay

Biz oynayıp gülelim

Halk şenlensin, alay)

Pengireme kun tiymiy

Meyvalıktan, alay

Em sarardım em soldım

Sewdalıktan alay

(Pencereme güneş değmiyor

Meyvalıktan, alay

Hem sarardım, hem soldum

Sewdalıktan, alay)

Sararır mı kapısta

Kun tiymese, alay

Ah, der medim artından

Çan suymese, alay

(Sararır mı lahana

Güneş değmese, alay

Ah, der mi idim ardından

Can sevmese, alay)

10 — Tip bakımından en enteresan ve büyük sayıda bulunan "şın,, (çın) add edilen türküler vardır ki Türk manilerinin karşılıklarıdır. Şınlar sırf halk eserleridir. Karşılıklı olurlar. yani kızların söylediklerine erkekler, erkeklerin söylediklerine kızlar karşılık verirler. Gereğine göre yerinde irticalen (hazırlıksız) uydurulur. Başlıca ancak düğünlerde söylenir. Şın çınlaya-

rak genç kızlar ve delikanlılar birbirlerine sevgilerini söyler. dertlerini dökerler, bir - birleriyle alay ederler, oynar, gülerler..

Halk arasında şın uydurmaya usta, gerek erkek gerekse kadın şınşılar olur. Gençler bunları aralarına alır ve verecekleri karşılıklarda onlarla danışır, yardımlarını isterler. Tabii olarak her düğünde, eski çınların yanında yeni çınlar da çıkar ve bunlar da halk edebiyatı hazinesine girer, onu zenginleştirirler.

Çın melodileri de çoktur. İrticalen melodilerde de değişiklikler (variasyon) söylenir ve bütün melodiler de irticalen uydurulur. Fakat herhangi bir melodide olursa olsun çın söyleyecek bir genç (veya grup) dikkati çekmek için "Ey, hay ya ,, diye bağırarak başlar. (Örnek olarak verdiğim çınların başındaki notaya bakınız). Çınlar umumen day, dayi, keday v.s. sözlerle bitirilir.

Şınların taktları 2/4, 3/4, 6/8 olarak, bazan 5/8 ve 7/8 de bulunabilir.

11 — Türküler şekil bakımından Türk türkülerine çok benzer. Bunların hepsi, şınlar gibi hece vezniyle uydurulmuştur. Taktları 2/4, 4/4, 3/4 veya 5/8, 9/8 bazan 7/8 dir.

12 — Şınları ve türkülerini söyledikleri zaman hecelerin telâffuzunda küçük değişiklikler meydana gelir. Bir mısra söylerken, son hecesinden başka her kapalı hece bir sesliyle tamamlanır. Demek ki, ancak açık heceler söylenebilir ve böyle her kapalı heceden iki açık hece meydana getirir. Ancak son hece, kapalı olursa bir duruşa yetiştiğinden, her nasılsa olduğu gibi kalır.

Mesela: Ak-şam, ha-yır, ak şaw-le

Söylerken: A-ki-şa-mi, ha-yı-ri,

a-ki, şa-wi-le

Me-ra-ba ten-ler

Söylerken: Me-ra-ba, te-ni-le-ri

day.

Veya: On-e-ki or-dek

Söylerken: On-e-ki (de) e-ri-dek

Köstence bölgesinin kasaba ve köyle rinde, Tatar halkı arasında, her çeşitli folklor mahsulünün, başlıca halk türkülerinin toplanmasına çok ehemmiyet veriliyor. Kül-

tür evleri ve kültür ocakları sahnelerinde Tatar folkloru da itibara alınır, halk türkülerini sevinçle karşılar. Halk türkülerinin toplanmasında Nağı A. Gafer ve ing. İsmail Ziyaeddin efendiler büyük faaliyet gösterirler. Bütün burada eklenen halk türkülerini ve onlara ait her türlü malumat

bana onlar dispozisyonla verdiler. Türküleri Nağı A. Gafer arkadaşım magnetofon sesine kaydetti, türkçeye tercüme etti, ing. Ziyaeddin İsmail ise türkülerin notalarını yazmış ve notalara ait her türlü izahat verdi. Her ikisine en samimi teşekkürlerimi ifadeyi borç biliyorum.

Ş i ş 1.

Adagio

Ey hay---ya!

1. { A-----ki şa-----mi
Oy-----yi na-----

2. { A-----ki de-----ri
Sa-----za ga-----ni

1. { ha---yi---ri a---ki---,
yi---ki da---kú---,
ya---ni---ni u---si---,
ho---li---pi u---

1. { şaw---wi---le me---ra---ba---a---ba---ni---de
a---li---ye---yi---ne sa---rik---sa---ni

1. { te---ni---le ri---day
bu---li---le ri---day
şa---li---du---ri---gün
bi---ri---gü---ni---day

Akşam hayır ak şawle
Meraba tenler
Oynayık ta kuliyik
Ababuller

(Akşam hayır, ak ay ışığı
Merhaba gençler
Oynayalım da gülelim
Ebabiller)

Ak deryanın üstünde
Al yeşil durgun
Sazagan bolip uynie
Sarksam bir gun

(Ak deryanın üstünde
Al yeşil dürbün
Sazagan olup evine
Sarksam bir gün)

Gel zaman, git zaman, birgün bir örümcek gelmiş, mağaranın ağızına ağını örmüş. Ama ne örümcek? Dev gibi, masallardaki gibi. Bacakları arasında kocaman bir boğayı alırlar, alır da ezermiş. Tüm kapamış mağarayı, kimse geçemez olmuş korkudan. Zar, mağaranın bekçiliği nöbeti ondaymış artık. O gün, bu gün, mağaraya kimse girmezmiş. Sonra ne olmuş bakın. "Birgün bir kuş gelmiş, bu ağın içine yumurtlamış, yumurtalardan yavrular çıkmış. Dokunmamış örümcek onlara hiç. Büyümüşler. Bir yılan göz koymuş yavrulara. Kara, kocaman bir yılan. Anneleri olmadıkları bir sırada süzülle süzülle kayalara tırmanmış, tam yavruları yutacağı sırada ağın içine düşmüş; av ararken, kendi avlanmış, örümceğe yem olmuş. Bundan ötürü örümcek, kutsal sayılmış Kirsehirde.

YURDUN DÖRT BUCAGINDAN

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

1961 Mayıs ayının bir cuma günü İstanbul'dan hareketle, Karadeniz'in şirin bir köyü şehri olan (Akçakoca) ile başladığımız yurt gezimizden 45 gün sonra İstanbul'a döndük. Anadolumuzun kuzey, güney, doğu batı en mühim merkezleri ve köşe bucakları ile Trakya'mızın da bir kısım yerlerini gördüğümüz bu turne, (7000) küsur kilometre sürdü. Bir Folklorcu gözü ile adım adım Anadolu havası, suyu, taşı, toprağı ve insanları ile bir başka âlemdir. Yurdu ve insanlarını daha çok sevmek, daha çok benimsemek ve daha çok tanımak için gezmeli ve görmelidir; gezmeli ve görmelidir ki bu cennet yurdun manası daha iyi anlaşılabilir, memleket, toprak sevgisi ve ülküsü daha da derinleşsin.

Bu turnemizin esas gayesi, Folklorumuzun, bilhassa musiki ve oyunlarını bir kısım yerli sanatkarlarla ve bu sahada yetişmiş elemanlarla disiplinli bir çalışmanın neticesi olarak tanıtmak olmuştur. Hemen belirtelim ki, müşbet ve başarılı neticesi ile gaye gerçekleşmiş ve çalışmalarımız her yerde büyük bir alâka ve rağbet görmüştür. Pek faydalı ve müşbet bir neticesi de, şimdiye kadar, derme çatma bir takım konser heyetlerinin halkın ruhunda ve mefkûresinde yarattığı kötü tesirlerin giderilmesi yolunda bir örnek çalışma halinde takdir toplamış olmasıdır ki bu, milli kültür ve sanatımızı ayağa düşürücü çalışmaların zararlı neticelerini önlemek için sık sık yapılması lâzım geldiğinin de müshahas bir ifadesi olmuştur.

Bu turnede sahneye getirdiğimiz program şöyle tertiplenmiştir.

1 — Çeşitli Bölgelerimizden seçilmiş türküler (Yakılmalarına âmil olan hadiseleri ve kültür canlılıkları ile izahlı olarak)

2 — Aşık edebiyatı ve musikisinden örnekler. (Bilhassa halk edebiyatımızın musiki ile ilgili maddelerini erbabı ağzından tanıtmak, ayrıca bunların folklorik değerlerini belirtmek suretiyle aydın sanatkarlar ağzına geçişlerinde husule gelen değeri

sikliklerin (varyant) tabii neticelerini izah etmek — Bu nokta radyolardaki çeşitli faaliyetlerin zihinlerde yarattığı müphem bazı tesirlerin giderilmesi ve türkülerin yayılmalarında âmil olan çeşitli hadise ve folklorik hususiyetlerin izahı bakımından faydalı görülmüştür—)

3 — Folklorumuzun hareketli ve canlı bir konusunu teşkil eden "orta oyunu, temsil, bilmece ve niyetli mânilerden örnekler."

4 — Karadeniz Horon ve orta Anadolu kaşık oyunlarından örnekler. "Bu turneye mahsus olmak üzere, yerli ve usta elemanlarla."

5 — Mizahi türküler "Karakteristik örnekleri, hâdise, hikâye ve fıkraları ile."

Bu turnenin karşılıklı ve istifadeli tarafları yanında bir acı tarafına burada kısaca temas etmeden geçmek istemiyorum.

Biz bu turnede, milli kültür değerlerimizden biri olan folklorun, bilhassa musiki ve oyunların ehliyetli ellerde nasıl istismar edildiğini de gördük. Yıllardan beri müdafaasını yaptığımız bir folklor enstitüsü kurulması fikrinin gerçekleştirilememiş olması ve milli kültür değerlerimizin başıboş bırakılması yüzünden, bir takım profesyonel sanat madrabazlarının milli hiç bir değeri olmayan acayip çalgı ve kıyafetlerle, halkımızın folklor ve halk musikisi sevgisini istismar yolunda yaptıkları yürekler acısı olsa gerektir. Yarı çıplak kadınlara göbek attırarak zeybek oynatmak(!), Bar, Halay, Horon ve saire gibi oyunlarımızı tahrif etmek bunların başlıca işidir. Çok şayanı şükrandır ki, halkımız bunlara, bir kere gördükten sonra artık itibar etmemekte, fakat bunlar yine de ierayı ahenk etmek ve muhit bulmak için yollara dökülmekten vazgeçmemektedirler.

Akçakoca: — Karadenizin inci şehirlerinden biri. Eski adı Akçaşehir'dir. Akçakoca adının verilmesinde tarihi bir sebep aramak lâzım gelirse, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda büyük yararlıkları olan Türk beylerinden ve kumandanlarından

ARAŞTIRMALARI

Akçakoca'nın adına yakıştırılmıştır. Eski İzmirtin de Kocaeli diye anılması, bu havalıyı Akçakoca'nın fethetmiş olmasındandır. Maksadımız tarihi araştırma olmadığı için ihtiyatı elden bırakmadan bu noktaya da kısaca temas etmiş bulunduk.

Akçakoca, şimali Anadolu folklor bölgesi içinde ve bu bölgenin hareketli ve canlı bir merkezi olan Boluya bağlı bulunmaktadır. Dağ ve yayla iklimi ile, Karadenizin sert havasına uygun bir halk musikisi karakteri taşımaktadır. Yalı boyu türküsü ve oyunlarındaki karakteristik Karadeniz ritmi hususiyetine karşılık içlerlere doğru düdü oyun, oturma oyunu ve zeybek ritimli türküleriyle Akçakoca, renkli bir halk musiki manzarası göstermektedir.

Denizde kaya bahlık
Okkabktır okkabk
Ana beni evlendir
Yeter oldu bekârlık

gibi malûm mâni tarzı deyişlerin pek bol olduğu yalı boyu türkülerinde geçen sözler, pek tabii olarak hep denizle ilgilidir. Buna karşılık iç köylerde oturma ve zeybek türkülerinden başka uzun hava tarzının karakteristik örneklerinden Bozlak, Kayabaşı, Avaz çeşitlerine de bol bol rastlanmaktadır.

Of yarey, coşkun sular akup akup
durulmayınca
Bizim de mehkememiz yedi kapıda durulmayınca
Etimde divlim divlim kıyılmayınca
Vermem yar ellere seni.

Diye bir parçasını buraya aldığım Kayabaşı mânisini (Üskübi) ile (Akçakoca) arasındaki mısır tarlalarından birinde Karık Çapalayan ev halkına "Kendi tabiridir," azık götüren İsmail Sarı adında 45 yaşında bir köylüden yazdım.

Bundan başka bu bölgede "Abaza - Çerkez adı altında yerleşmiş vatandaşlarımız, Kafkasya musikilerini, âdetleri ve karakterleriyle muhafaza etmekte ve oyunlarını yaşatmaktadırlar, hatta, bu musiki türünün radyolarda çalınıp çağırılmasını da

Bize gelen KİTAPLAR

* Sermet Sami Uysal: "Abdülhak Şinasi Hisar". Hayatı, sanatı, eserleri, seçme parçaları, edebiyatçılarımızın hakkındaki yazıları Bütün kitapçılarda bulunur. 12 X17 boyunda, 272 sayfa, 4 lira.

* Patricia C. Acheson - Birol Egeran: Amerika Federal Hükümeti ve Çalışma Makamizması". Varlık, Faydalı Kitaplar: 16. 12 X 17 boyunda, 186 sayfa, 5 lira.

* Tahsin Yücel: "Balzac". Hayatı, sanatı, eserleri, Varlık Dünya Klasikleri: 17. 12 X 17 boyunda, 186 sayfa, 5 lira.

* "Kerim Yund ve Eserleri". Kerim Yund'un hayatı, eserleri, makaleleri. 13 X17 boyunda, 48 sayfa, 100 kuruş. Sipariş adresi: F. K. 20 Bakırköy - İstanbul.

* Kerim Yund - Özcan Seyhan: "Silifke Türküsü". Yund'un yazdığı, Seyhan'ın bestelediği bir türküdür. Sözleri ve notası ile 25 X 17 boyunda, 4 sayfa, 25 kuruş. P. K. 20 Bakırköy - İstanbul.

* Doç. Dr. Cavit Orhan Tütengil: "İçtimai ve İktisadi Bakımdan Türkiye'nin Karayolları". İsteme ve dağıtma yeri Elif Kitabevi, Sahaflar Çarşısı. Beyazıt - İstanbul. 14 X21 boyunda, 192 sayfa, 12,50 lira.

istediklerini söylemektedirler. Filhakika armonika ile çerkes havaları çalmak üzere böyle bir müracaat da yapıldığını şimdi hatırlıyorum...

Akçakocada ilk gösterimizi büyük bir halk topluluğu huzurunda verdik. Çeşitli bölgelerimizden ve bu bölgenin türküsü, mâni, bilmece ve tekerlemelerinden verdiği örneklerle programımızın ilk başarılı neticesini almış olduk.

Gelecek yazımızda Zonguldağı anlatmağa çalışacağız.

İSTANBUL ÇOCUKLARININ OYUNLARI

II

Yazan: Ayşe ÜNLÜER

● **Zıpzıp:** Dört beş çocuk bir araya gelirler, "gök meşe,, dedikleri iri bir bilyeyi belli bir kaç çizgiye doğru atarlar; hangisinin bilyesi çizgiye yakın düşerse o çocuk birinci olur. Bundan sonra kale çizgisinin iki üç metre ötesine ikişer zıpzıp dizerler. Çocuklardan birisi bunların başında bekler. Fakat onun bir şeyi almağa hakkı yoktur. Birinci olan çocuk, gök meşeyi kale çizgisinden yuvarlar, gök meşe zıpzıpların neresinden vurursa sağdan itibaren dizili zıpzıpları alarak oyundan çıkar. Sonra gök meşeyi öteki çocuklar atarlar. Eğer bunların hepsi zıpzıpları vuramazlarsa bunlar, zıpzıpların başında bekleyen çocuğa kalır. O vakit, zıpzıpların başında beklemek üzere başka bir çocuk seçilir, zıpzıplar yeniden dizilir ve oyuna tekrar başlanır. Zıpzıpları bitenler para ile kazananlardan zıpzıp alırlar. Bu oyun çocukları kumara alıştırdığı için iyi sayılmazsa da yavruları bu oyundan alakoymak da mümkün olamıyor.

● **Topaç:** Bir değneğin ucuna bir ip bağlanır. Bu suretle bir kamçı meydana getirilir. Bu kamçı ile vurularak topaç denilen oyuncak döndürülür. Bu oyun çok ke-re büyük camilerin mermer döşeli avlularında oynanır. Çocuklar, kendilerince belli bir noktaya kadar topacı döndürebilirler ve yine eski yerine döndürerek getirebilirlerse "Topacı kâbeye götürüp getirdim" diye öğünürler.

● **Taklitli oyun:** Beş on çocuk halka halinde bir yere otururlar; aralarından biri halkanın ortasında durur ve oturan çocuklardan her birine bir musiki âletinin adını verir: Tanbur, santur, ud, keman gibi. Sonra ortada duran çocuk, bir musiki âletinin çalındığı zaman çıkan sesini taklid eder. O zaman o musiki âletinin adını almış olan çocuk da aynı taklidi yapmak zorundadır. Çocuk adını tasdiğı musiki âletinin sesini iyi taklid edemezse oyundan çıkarılır.

● **Güzellik oyunu:** Sekiz - on çocuk aralarından birini ebe seçerler. Ebe, öteki ço-

cukları birer birer kollarından tutarak ileriye doğru fırlatır. Çocuklardan hangisi yerinde iyi ve güzel vurur ve ebe tarafından kolundan tutulup fırlatılmazsa o çocuk beğenilir ve ebenin yerine geçer. Aynı suretle oyuna devam olunur.

● **Tahin - pekmez:** Beş altı çocuk bir masanın etrafına otururlar, aralarından biri ebe olur. Çocuklar dikkatle beklerler: Ebe "tahan" dediği zaman hepsi başlarını öne eğerek; ebe "pekmez,, deyince de başlarını kaldırırlar. Bu suretle oyuna devam edilirken dikkatsizlik veya yanlışlıkla başını eğeceği yerde kaldıran veya kaldıracığı yer de eğen çocuk oyununu kaybedip ebe olur; dikkatsizlik ve yanlışlık yapmayanlar da oyunu kazanmış sayılır.

● **Sapan:** Sekiz santim boyunda, beş santim eninde bir meşin parçasının iki ucuna oyuncu çocuğun boyuna göre 60 - 70 santim uzunluğunda iki sicim bağlanır, meşinin içine küçük bir taş konulur, çocuk ipin bir ucunu eline sarar, öteki ucunu da parmaklarıyla tutarak sapanı aşağıdan yukarıya doğru savurmağa başlar tam hızlandığı sırada sapan ileriye doğru gelirken parmakları arasındaki ipi bırakır. Bu suretle taş uzağa atılmış olur.

● **Atları idare:** Oyuncular atlar ve se-yisler diye iki gruba ayrılır, oyuna başlanırken kâğıddan toplar yapılarak yere atılır. Atların gözleri bağlandığı gibi bellelerine de birer ip bağlanır. Seyisler, çocukların bellerine bağlanmış olan ipleri tutarak atları idare ederler. Seyisler atlarını kâğıt topların olduğu tarafa götürürler. Atlar gözlerini açmadan yerden kâğıt topları almağa uğraşırlar. Hangi çocuk daha çok top alabilirse oyunu kazanır.

● **Bum:** Oyuncu çocuklar halka halinde yere otururlar. Bu oyuna en çok yirmi çocuk katılabilir. Halka halinde oturan çocuklardan biri "bir,, diye saymağa başlar, yanındaki "iki,, onun yanındaki "üç,, diye devam eder. Fakat "beş" ve beşin misli olan rakamlar söylenmez. Sıra gelince

BİLMECELER, BULMACALAR
V

Derleyen: Faik AKÇIN

İçi beyaz, peynir değil; başı yeşil, emir değil; kuyruğu var, sıçan değil; üstü siyah, kömür değil. (kara turp)

İçi bitli, dışı kilitli (incir)

İç içe odalar, birbirini kovalar (kulak)

İçi kara, dışı ak. (baca)

İçi mermer, dışı mermer; pişirirsen aş olur, pişirmezsen kuş olur. (yumurta)

İçine soktum taştı, çıkardım azlaştı. (kahve)

İçi sarı, dışı beyaz. (Yumurta)

İşi taştan, dışı taştan, ha dolaş ha dolaş. (minare)

İki ayaklı pil, ortasında dil. (terazi)

İki çatal, bir makas (kırkangıç)

İki çubuk, bir makas; bunu bilmiyen hokkabaz. (leylek)

"beş" ve "beşin misli" rakamları söylemesi gereken çocuklar bunun yerine "bum!,, diye haykırırlar. "Bum!,, demeyip şaşırarak rakam söyleyenler oyundan çıkarılır. Yanlışlık yapmayarak sona kalan çocuk oyunu kazanmış olur.

● **Bir keserim var:** Dört aylıktan bir yaşına kadar olan çocukları oyalamak, eğlendirmek ve güldürmek için tertip edilen bir eğlencedir. Çocuk bir yere oturtulur, ayaklarından hafifçe tutularak topukları sıra ile yavaş yavaş yere değdirilir. Bu iş yapılırken şunlar söylenir:

— Bir keserim var

— Kaça

— Beşe

— Vermem beşe vururum taş: Tık tık tıkl..

Bu sözlerden ve topuklarının vuruluşundan çocuk zevk alır, gülüp oynalar.

● **Balık ağı:** Bu oyun on - yirmi kadar çocuk tarafından oynanır. Belli bir sahada, ebe bağlanır, başka bir çocukla elele vererek öteki çocukların arasında koşar. Bu koşma sırasında temas ettikleri çocuk, ebe ile arkadaşının elini tutarak koşuya katılır, çocuklar çoğaldıkça balık ağı şeklini alırlar. Bütün çocuklar el tutarak koşuya katılınca kadar oyuna devam edilir.

İki dağ arkasında dana böğürür (osu - ruk)

İki dereden sel gelir, beş atlı önüne gider. (sümük)

İki direk, iki direğin üstünde ambar, ambarın üzerinde makine, makinenin üzerinde kör kuyu, kör kuyunun üzerinde akar çeşme, akar çeşmenin üzerinde aynalar, aynaların üstünde kemanlar, onun üzerinde düz ova; bunun üzerinde de kara keçi. (insan)

İki elimle tutayım, dibine kadar sokayım. (çizme)

İki gelinim var, biri iner, biri kalkar. (Terazi)

İki kanat, bir kuyruk, kendi başına buyruk. (Tavuk)

İki kaşık, duvara yapışık. (kulak)

İki kardeş, birbirini göremez. (Gözler)

İki kardeş, birbirini kovalar (ayaklar)

İki mermer arasında bir dilber oynar. (dil)

İki yanı çam ağacı, ortası hey hey (elek)

İlahî bir kız, benler yıldız; yem yer, su içmez. (ipek böceği)

İllem illem ilmesi, illem kadın düğmesi, illem hoştur yemesi, illem güçtür bilmesi. (kiraz)

İlidi milidi, kırk kapının kilidi, yatı - dan sonra bize gelen kim idi? (uyku)

İlim ayaksız, ilim kemiksiz, dağ aşar, bağ aşar ilim. (kelebek)

İncili yemeni, incitme beni; bir hanım gelsin, indirsin beni. (pirinç pilavı)

İnil inil inler, çok kişi dinler. (Davul)

İnim inim ilmeli, yakası kırk düşmeli; ya bunu bilmeli, ya bu gece ölmeli (özerlik)

İstanbul'da bir tane, İzmirde iki tane, Filistin'de üç tane. ("i" harfleri)

İstanbulun gezisi, kara koyun dezisi. (bulut)

İstanbul'da süt pişer, kokusu buraya düşer. (mektup)

İşte şurda tepede, hemen doldur sepete; en güzeli yetişir, Eyüpte ki tepede. (Erik).

(Devamı var)

TEKİRDAĞ'DA YER ADLARI

II

Yazan: Aydın OY

Karaevli Köyü: "Eski devirlerde o bölgede çok zengin ve bir kural kadar nüfuzu bulunan bir bey varmış. Gel zaman git zaman beyin üç oğlu bir kızı olmuş. Büyük oğlundan hiç hoşlanmazmış. Beyin dayalı döşeli evinin saraydan farkı yokmuş. Zaman geçip yıllar ardı ardını kovaladıktan sonra çocukları evlenecek çağa gelmişler. Önce hoşlanmadığı oğlunu evlendirmiş. Bunun adı Köse İlyas'mış. Bunu sevmediği için kendisine uzak olan bir yere ev yaptırıp malının bir kısmını da bağışlamış. Birkaç yıl sonra ortanca oğlunu evlendirmiş. Buna da kendisi bir ev yaptırmış ve çiftliğinden bir yeri bağışlamış. Ortanca oğlunun evi, babasının evine biraz daha yakın olup adı da Gazioglu imiş. Biraz zaman daha geçmiş; sıra en ufak oğluna gelmiş. Bey, bu oğlunu çok sevmiş, sevdiği için de yanına evlendirmiş. Küçük oğlunun adı da Kara Veli imiş. Küçük oğlunun hiç çocuğu olamayınca bey çok üzülmüş, "Vay benim kara bah-tım!" deyip dövünmeğe başlamış. Bu yüzden de evini karaya boyatmış. Görenler, soranlar kendisinden "Karaevli" diye bahsetmeğe başlamışlar. Orada kurulan köyün adı da bu yüzden Karaevli kalmıştır.

Anlatan : Behmetsev Çavuş

Yaşı : 75

Memleketi : Karaevli Köyü

Nakleden : Osman Tabak (E.S.E. öğrencisi)

Bu hikâyenin folklor bakımından büyük değer taşıdığı görülmekte ise de tarihle ve gerçekle ilgisinin derecesini tespit etmek işi zamana bağlıdır.

Şimdi bir de tarihi kaynaklardaki bilginin ışığı altında köyün adının nereden gelebileceğini araştıralım: Zeki Velidi Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş adlı eserinin 335 inci sayfasında: "Anadolu'dan getirilen muhacirler, askerî ve ticarî yollar üzerinde yerleştirildi. Bu muhacirlerin çoğu devletin eli ile yasaklı olarak getirilen yürükler idi." demektedir. Evliye Çelebi de Tekirdağ'ın asıl eski halkının çoğunun yürük olduğunu yazmaktadır. Billi-yoruzun üç oğuz boyları arasında geçen Karaevli, Yazgır, Kayı, Yıva, Kınıklar da Rume-li'ye geçişten sonra tehcir yolu ile buralara yerleştirilmişlerdir. Böyle olunca Karaevli köyünün olduğu yere Oğuzlar'ın Karaevli boyunun, Kayı köyünden olduğu yere Kayı boyu-

nun gelip yerleşmiş olmalarını düşünmekte bizce bir sakınca olmaması gerekiyor. Fakat yukarıda da belirttiğimiz üzere hikâye ile tarihi gerçeğin birbirini tutup tutmadığının anlaşılmaması biraz daha fazla zamana ve araştırmaya ihtiyaç göstermektedir. (A. O.)

Kaşıklı Köyü: Bulgaristan'ın Dobramilka köyünden göç ederek buraya yerleşenler tarafından kurulmuştur. Gelenler içinde, ağaç işleriyle uğraşan ve özellikle güzel kaşıklar yapan iki kişinin yaptıkları kaşıklar diğer köylerde bile anılmağa başlayınca bu belirlilik yönünden köye Kaşıklı adının verildiği söylenir. Köy merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Orhan Coşkun

Yaşı : 60

Memleketi : Kaşıklı Köyü

Nakledenler : İrfan Gürler - Kâmil Alpak (E. S. E. öğ. leri)

Kaşıklı köyünün adı ile ilgili olarak bize getirilen ikinci söylenti de şudur: "Eskiden o muntika ormanlıkmış. Ormanın yakınında da iki çiftlik varmış. Çiftlik sahipleri bir gün birlikte ormanda yemek yerlerken eşkıyaların baskınına uğramışlar. Kaçarken kaşıklarını orada bıraktıklarından eşkıyalar tarafından oraya Kaşıklı adı verilmiş."

Not: Köyün adı ile ilgili bu iki söylenti den herhalde birincisi daha güvenilir olsa gerek kanısındayız. (A.O.)

Kavakçeşme Köyü: Diğer birçok köy gibi bu köyün de kurulduğu yer eskiden bir çiftlikmiş. Köyün ilk halkı Karacaören adındaki bu çiftliği sahibinden satın almak isterler. Sahibi:

— Eğer bana bir torba altın verirseniz bu çiftliği size satarım, şeklinde bir cevap verir. Buna razı olmazlar. Bir gece hepsi sözleşirler ve saz, çubuk ne bulurlarsa bunlarla gecekondu niteliğinde birer ev yaparlar. Sabahleyin uyanan bey bir olupbitti karşısına da kaldığını anlar ve birşey diyemez olur.

Eskiden, köyün ortasında tek yalaklı bir çeşmenin ve yanında da büyük bir kavak ağacının olduğu söylenir. Köye ad bulmak için konuşurlarken bir kısım köylü "Kavak", diğ-
erleri "Çeşme" adı üzerinde karar kılarlar, kısıacası anlaşamazlar. Sonunda yaşlı ve saygı gösterilen biri her iki tarafın da isteğine

ARAŞTIRMALARI

uygun olarak: "Köyümüze Kavakçeşme adını verelim." der. Kabul edilir ve köyün adı Kavakçeşme kahr. Köy, Malkara ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Hüseyin Pınar

Yaşı : 96

Memleketi : Kavakçeşme Köyü

Nakleden : İsmet Yavuz (E. S. E. öğrencisi)

Kılavuzlu Köyü: Anlatılanlara göre buraya ilk gelip yerleşen insanlar ağaçları kesip evlerini kurarlar ve ormandan kazandıkları yerleri de tarla haline getirirler. Ağaç sabanlarla tarlalarını sürerler. Saban sürücülere o zaman kılavuz dediklerinden köyün adı Kılavuzlu kahr.

Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Mustafa Satılmış - Cafer Çetin

Yaşı : 56 — 52

Memleketi : Kılavuzlu

Nakleden : Arif Satılmış — Arif Çetin.

Kınıklar Köyü: Köyde beş altı yüz yıllık müslüman mezar taşlarına rastlanmaktadır. Demek ki bu bölgede yerleşen Türkler'in tarihini Osmanlılar'ın Rumeli'ye geçişlerine kadar götürmek mümkündür. Yakın yıllarda köylü tarafından yapılan kazılarda eski fırınlar ve tahminen Bizanslılar'a ait sütunlara da rastlanmıştır. Bu izlere bakarak ve Zeki Velidi Togan ile Evliya Çelebi'nin de yazdıkları gözönünde tutularak buraya Oğuzlar'ın Kınık boyuna mensup Türkler'in gelip yerleştikleri ve daha önceleri burada Bizanslılar'ın yaşadıkları ortaya çıkar. Bizanslılar'dan fethedilince onlara ait yapıların yıkıldığı, yerlerine önce bir çiftlik, sonra da çiftlik arazisi merkez olmak üzere bir köy kurulduğu anlaşıyor. Köyün adı buradan gelmektedir.

Köyün çiftlik olduğu zamanlarıyla ilgili bir hikâyeyi de buraya kısaca alalım: "Çiftlik sahibinin bir ara bütün hayvanları sebebi bilinmeyen bir hastalıktan bir gecede ölüverir. Çiftlik sahibi, bunun üzerine oradan başka bir yere göç etmek zorunda kalır. Çiftliğin arazisinde bir iki ev, derken köy kurulmağa başlar. Hayvanları bir gece içerisinde öldüğü, halk deyişile kırıldığı için bir ara köye Kırıklar da denmeğe başlarsa da bu ad yaygın olmayıp köyün gerek halk ağzındaki, gerek resmi kayıtlarındaki adı Kınıklar diye geçmektedir.

Anlatan : Emin Güler

Yaşı : 38

Memleketi : Kınıklar Köyü

Nakleden : (Doğrudan kendi ağzından tespit edildi, A. O.)

Kumbag Köyü: Kum ve bağ kelimelerinin bileşiminden meydana gelen bu ad, sahilindeki kumsalın güzelliği ve bağlarının varlığı sebebiyle köye verilmiştir.

Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Küçükçınır Köyü: Malkara'nın Yörük bucağına bağlıdır. Önceleri düşman elindeymiş. Savaş sırasında, Hıdır namında iki kardeşten küçüğü şehit olmuş ve bu köyün az ilersine gömülmüştür. Köy halkı kendisine ermiş göziyle bakmaktadır. Köyün geri alınmasında çok büyük yararlığı olduğundan adını köye vermişlerdir.

Anlatan: Hüseyin Bilgin Yaşı : 72

Memleketi : Küçükçınır Köyü

Nakleden : İbrahim Kahvecioğlu (E. S. E. öğrencisi)

Müreffe: Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı büyükçe ve güzel bir bucaktır. Eski adı rumca Miryoftiyyon'dur. (Bu kelimenin çiçeği ve meyvası bol anlamına geldiği söylenir.) Eskiden, cumhuriyetten önce burası da birçok kuzey Marmara kıyısı köyleri gibi bir Rum köyü idi. 1924 de Batı Trakya'daki Türkler'le Türkiye'deki rumlar "mübadele" edilince köyün rum halkı Yunanistan'a gitmiş, yerlerine Yunanistan'daki Türkler gelmişlerdir. Bu arada eski adı, söyleniş türkçeye aktarılacak Mürefte olmuştur.

Naip Köyü: Köy halkı arasında, önceleri bu köyün bir çiftlik olduğu, Naim adındaki çiftlik beyinin çok sevildiği, bu yüzden de köye kendisinin adının verildiği söylenmektedir. Kelimenin Naim'den Naip'e dönüşü hakkında şimdilik bir ipucu bulamadık. (A. O.) Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Nusratlı Köyü: Köye ilk olarak Mısır'dan Nusret adında bir atının gelip yerleştiği, sonradan gelenlerin de köye ilk yerleşenin adını verdikleri söylenir. Köylüden bazıları Mısır'dan gelen atının adının Nusret yerine Nusrat olduğunu ileri sürerler. Ne şekilde olursa olsun kelimenin Nusret atlı — Nusratlı veya (Nusrat atlı — Nusratlı) şeklinde oluşluğu görülmektedir.

Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Kâmil Emel

Memleketi : Nusratlı köyü Yaşı : 81

Nakleden : Osman Sakaoglu - Mustafa Sevil (E. S. E. öğ. leri)

Otmanlı Köyü: Köyün kuruluşunun bahara rastladığı, o sırada bol yağmur yağdığı, aradan birkaç gün geçince bol miktarda ot yettiği, çevresinde bol ot bulunması sebebiyle

KIZIL ELMA

Derleyen: Yılmaz ELMAS

köye de Otmanlı adının verildiği söylenir. Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : İbrahim Sevim

Yaşı : 65

Memleketi : Otmanlı köyü

Nakleden : İsmail Akgün (E. S. E. öğrencisi)

Ovabey Köyü: Köyün etrafını genişçe bir ova çevirmektedir. Malkara'ya bağlı olan bu köy kurulmazdan önce de yerinde bir çiftlik varmış. Zamanla Bulgaristan'dan gelen göçmenler (köylünün ifadesine göre bunlar 1877-1878 Rus - Osmanlı savaşından yani 93 harbinden sonra buraya yerleşmişlerdir.) zamanın hükümeti tarafından bu çiftliğin bulunduğu yere "İskân edilmişlerdir." Zamanla büyüyen köye ad koymak için düşünülmüş; ovalık yerde olması sebebiyle ova kelimesi üzerinde durulmuş, sonunda bir de "bey" eklenerek Ovabey adı konulmuştur.

Anlatan : Asiye Yaman

Yaşı : 70

Memleketi : Ovabey Köyü

Nakleden : Ahmet Suna (E.S.E. öğrencisi)

Selçuk Köyü: Merkeze bağlı olan bu köy de bir çiftlik sahasına kurulmuştur. Burada ki çiftlik sahibinin içkiye düşkün birisi olduğu, bu yüzden ortaklarının onu içki ile kandırarak tapuları tamamen elinden aldıkları, köye de kendisinin adının verildiği söylenmektedir.

Anlatan : Mustafa Atik (E.S.E. öğrencisi) (Köy ilkokulundaki tarihçeden naklen)

Semetli Köyü: Eski bir Rum köyüdür. Selânik dolaylarından gelip buraya yerleşen Türkler (1924), köyün birçok bakkal dükkânı, kahvesi, ekmek ve hattâ simit fırınları olduğunu görüyorlar, Simit fırını bile bulunması bu köyü diğerlerinden ayıran bir özellik oluyor. Eski rumca adı (?) değiştirilerek fırın sebebiyle köye Simitli adı veriliyor. Simitli kelimesi, gitgide Semetli'ye dönüşüyor. Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Ayşe Oruç - Fatma Karaca

Yaşı : 85 — 83

Memleketi : Semetli Köyü

Nakleden : Aliman Oruç - Ahmet Baykara (E. S. E. öğrencisi)

Yağcı Köyü: Bu köyün eski adı Kurtkoca imiş. Köy, eskiden şimdiki yerinin karşısında ki yamaçta olup köy halkı dibeklerle yağ çıkarır, geçimini bu yoldan sağlarmış. Bu yüzden sonra sonra köyün aski adı bırakılıp Yağcı adı verilmiş.

Anlatan : Mustafa Çoban Yaşı : 36

Memleketi : Yağcı Köyü

Nakleden : Adil Çoban (E.S.E. öğrencisi)

1. Not: Aynı köy halkından 95 yaşındaki Rıza Özen de şu tamamlayıcı bilgiyi vermektedir: "Köy, bundan ortalama yedi yüz otuz beş yıl önce kurulmuş olup on iki evden ibaretmiş. Zamanla köyün bir bölümü Çelebi Ağa namındaki birinin çiftliği olmuş. Sonraları evlerin sayısı artmıştır.

Nakleden : Torunu Rıza Özen (E. S. E. öğrencisi)

2. Not: Köy, en az yedi yüz yıllık bir geçmişe sahip olduğuna göre Osmanlılar'ın Rumeli'ye geçiş yıllarında mevcut veya hemen o tarihlerde kurulmuş demektir. (Ortalama yedi yüz otuz beş yıl önce kaydına şüpheyle bakmalı) Köyün eski adı Kurtkoca'nın da Rumeli'ye geçmiş bulunan Türk kumandan veya çeribaşlarından birinin adının olabileceği de düşünülebilir. Bu noktayı da araştırmak gerekir. (A.O.)

Yeniköy: Cumhuriyetten önce burası bir Rum köyü idi. Rumlar, İstiklâl Savaşı sonunda köyü yakıp yıkarak kaçmışlardır. Sonra Yunanistan'dan buraya gelen Türkler, eski yerine köyü yeniden kurmuşlardır. Bu yörede Türkler tarafından ve cumhuriyet sıralarında kurulan ilk yeni köy bu olduğu için adına Yeniköy denmiştir.

Merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Ayşe Erkan

Yaşı : 70

Memleketi : Yeniköy

Nakleden : Orhan Erkan (E.S.E. öğrencisi)

Yukarıkılıçlı Köyü: Vaktiyle bu bölgede Ali Bey adında biri yaşamakta olup geniş bir çiftliğin sahibiymiş. Bey, yanında her an bir kılıç taşımış. Kendisinin nereye gittiği veya nereden geldiği kılıcının durumundan belli olurmuş. Şöyle ki: Bey, kılıcını belinden aşağı takmışsa çiftliğin aşağı tarafına gittiği veya o taraftan geldiği anlaşılmış. Bu, sembol olmuş. Gel zaman git zaman, çiftliğin yukarı kısmında on iki ev kurulmuş, bir zaman sonra bey de ölmüş ve çiftlik dağılmış. Yukarı kısmındaki on iki evden, on iki aileden üyeler Yukarıkılıçlı, aşağı bölümdeki evlerde oturanlar da Aşağıkılıçlı köylerini kurmuşlar. Köyün adı bu hikâyede anlatılan durumdan ileri gelmektedir. Bugün, Yukarıkılıçlı köyündeki bir dibektaşının Ali Bey'in atına arpalık görevi gördüğü de anlatılmaktadır.

Köylerin her ikisi de merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan : Hayri Baykal Yaşı : 60

(Anlatan: Fatma Elmas, Yaşı: 57, Okuma yazma bilmez. Kızıl Elmayı Fatma Elmas Merzifon'da ihtiyar bir kadından ve Selânik'te dedesinden dinlemiş. Dedesinden dinlediğinden de yer belli edilmemektedir. Fazla bir ayrılık yok.)

Zamanın Padişahı Sultan Murat askerleri ile Osmaniç'ten Sivas'a giderken Osmaniç'te dağ kenarından geçen bir çobana rastlarlar. Askerler çobana — Heyy, çoban, köpeklerin bak bizi ısırmasınlar, derler Çoban — Benim köpeklerim Sultan Murad'ın köpekleri gibi arsız değil sizi ısırmasınlar korkmayın der. Askerler tabur, tabur geçerler. En sonunda Sultan Murat gözüktür. Muhafızlar köpekler ısırmasın deyince gene aynı cevabı verir. Bunu duyan Sultan kızacağı yerde çobanı yanına çağırarak onunla konuşur ahbab olur. Çoban Sultana süt ve dağ meyvalarından ikramda bulunur. Sultan Murat ayrılırken çobanı İstanbul'a davet eder.

Aradan zaman geçer. Bir gün sırtında kuzu şiş kebap ile saray kapısı önünde çarık.lı çoban gözüktür. Saray askerleri çobanı saraya almak istemezler. Dışarda gürlütlüyü duyan Sultan Murat ne oluyor diye Vezirine sorar durumdan haberi olan Vezir — Sırtında kuzu şiş olan çarıklı bir çoban Saraya girmek istiyor der. Sultan çobanı hemen hatırlar — Salın içeri girsin der. Çoban henüz soğumamış şiş Sultana hediye getirdiğini söyliyerek verir. Çoban çarıklarını çıkararak Saray direklerinden birini kaldırıp altına koyar. Bunu gören Sultan neye öyle yaptığını sorar, ~~~~~~~~~

Memleketi : Yukarıkılıçlı Köyü

Nakleden : (Kendisinden duyuldu.)

Yukarısevindikli: (Bk: Aşağısevindikli)

Tekirdağ çevresindeki köylerin adları -nın nasıl verildiği konusunda yapılan inceleme şimdilik burada bitmektedir. İlerde gerek bu köyler, gerekse diğerleri hakkında elde edilecek bilgilerle konuyu daha da genişletmek istegindeyiz. Hikâye bile olsalar, bazı yerlerde gerçeğe yakın, bazı hallerde de gerçeğin ta kendisi noktaların varlığı sebebiyle bu araştırmanın Tekirdağ tarihine de kendi ölçüsünde, şimdi olmasa bile daha ilerde, bazı kanıtlar salıyacağını umarız.

çoban — Benim köpeklerim sana ve askerlerine bir şey demediler yolunu kesmediler. Senin köpeklerin beni saraya almamak için yapmadık bırakmadılar diyerek serzenir. — Şimdi de köpeklerin çarıklarını çalması diye oraya koydum. Çoban konuşmaya devam eder senin bu köpeklerin haramdan helâlden de bilmezler. Sultan Murat — Senin köpeklerin bilir mi? diye sorar. Çoban tabii anlar ister. sen 7 kap yemek yaptır 4 ü haram 3 ü helâl olsun, Sultan hemen emir verir yemekler hazırlanır. Çoban da köpeklerini ıslıkla ve isimlerini söyleyerek, Çakır - Gökçe diye çağırır. Köpekler deniz üstünden süratle gelirler Saray içine girerler, hazır olan yemeklerin döndü ters çevirirler İksini yerler birini de burunları ile iterek çobanın yanına getirirler Sultan: — Bunu niye yemediler diye sorunca onu da bana bıraktılar, der. Sultana çoban senli beni konuşurlar, ayrılık zamanı gelince çoban koyunlarını yaylada bıraktım kurt kapmasını artık gideyim diyerek müsaade ister.

Sultan — Yakında harbe gideceğiz harp te bizi unutma der.

Çoban — Dara kaldığında beni hatırla yalnız köpeklerine iyi bak gittikleri yerlerde haram yemesinler deyip çarıklarını giyer gider.

Bir zaman sonra Sultan Murat harbe gider. Harpte düşman ağır basmaya başlayınca Sultan Çobanı hatırlar. O anda çoban sırtında kuzu şiş ile harp meydanına geliverir. Elindeki şişle düşmanları kırmaya başlar. Bunu gören askerler de gayrete gelir, düşmanı mağlup ederler. Düşman aman diyor barış yapılır. Çoban sınıra şişli dikerek bu burada sınır olarak kullanılacak buradan bir adım beri basmayacaksınız der ve Çoban Sultana veda ederek ayrılır. Bu şiş yerererek elma ağacı olur. Kızıl Elma adını alır, Ozamandan beri düşman Kızıl Elmadan beri Türklerle saldırmaya cesaret edemez. Harplerde ilerliyen düşman askerleri Kızıl Elmaya gelince dayanırlar bu tarafa geçemezler.

Bu çoban evliyanın öteki kardeşi de Merzifon'da Ayakkabıcılık yapmakta imiş. Çoban arasına kardeşini ziyaret eder ona bez kese

ILGAZLI NAILİ BABA HAKKINDA

Yazan: Osman SÜMER

Sayın İhsan Hınçer

Senelerdenberi büyük bir başarı ile nehrine muvaffak olduğunuz "Türk Folklor Araştırmaları" dergisi dolayısıyla ne kadar takdir ve tebrik edilseniz azdır. Mesainizin daha verimli ve mükemmel şekilde devamı, bu konuya gönül verenlerin müşterek dileği ve arzularıdır. Bu hususları samimi olarak belirttikten sonra derginin Şubat 1961 tarihli 139 cu sayısında neşredilen bir yazınıza bir parça dokunmak istiyorum. "Kastamonulu Yorgansız Hakkı Baba", adlı yazınızda Ilgazlı Naili Baba'nın da adı geçmektedir. Bir vesile ile de olsa Naili Babadan bahsedilmesini büyük bir memnuniyetle karşıladım ve o satırları şevkle okudum. Evet Yorgansız Naili Babanın çırağı sayılabilir. Naili Baba da Dertli'nin çırağı Geredeli Figani'nin çırağıdır. Böylece Yorgansız'ı halk ve saz şairlerindeki bir gelenek yolu ile Dertli'ye bağlamak mümkündür. Bunu siz de ifade ederek Naili Baba hakkında şunları yazıyorsunuz: "Hakkı Babanın ustası olan Ilgazlı ve 1294 doğumlu olan Naili Baba 1929 (1345) de 51 yaşında ölmüştür... Bu tarihler tamamen yanlış. Müsaadenizle bunlardan ve Naili Baba'dan biraz bahsetmek istiyorum."

~~~~~
içinde süt getirir. Yine bir gün südü getirir duvara asar o sırada bir kadın gelir ayakka- bı ölçüsü verir. Çobanın gözleri kadının aya- gına takılır ve bakmaya başlar. Ölçü almak- ta olan kardeşi — Hey kardeş süt keseden damlamaya başladı, diyerek ihtar eder. Çoban hemen kendini toparlar. Kadın gittikten son- ra Ayakkabıcı — Noldu sana az daha evli- yalığı kaçıryordun der ve devam eder. İşte evliyalığı ben böyle elde ettim. Kadın ayağı görür görmez kendini bozmaya başladi, senin ki koyunlara iyi bakmakla elde edildi, benimki ise işte böyle çok zor; ben her zaman evliyalığı elimden kaçırm. tehlikesi ile başbaşayım. Hangimizin evliyalığı daha zor şimdi iyi an- ladin değil mi? der. Çoban kardeşini takdir eder bir daha da kaşabaya uğramaz. Bu ev- liyalardan birinin türbesi Osmanlı'da, biri- nin de Merzifon'da bulunmaktadır.

Halk edebiyatı ve halk şairleri hak- kindaki çeşitli kıymetli eserlerle tanınmış Çankırı eski mebuslarından merhum Ah- met Talât Onay "Çankırı Şairleri" adlı ese- rinin I ci cilt sayfa 239 da Naili'ye ayırdığı sayfalarda 1282 de doğduğunu yazıyor ki , tamamen doğrudur. Zira bu eserin yazıldı- ğı ve basıldığı 1930 - 1931 tarihlerinde Na- ili Baba sağdı. Ahmet Talât Onay Naili - yi yakinen tanıdığı için üç sayfadan ibaret yazısında bir çok hususiyetlerini açık ve çok tatlı bir şekilde anlatmıştır. Fakat ne yazık ki eserlerinden hiç bir örnek derce- dememiştir. 1933 yılında Naili'yi ben de gördüm, tanıdım ve görüştüm. Çankırı Halkevine davet edilmiş ve kendisinden cumhuriyetin 10 cu yıl dönümü için des- tanlar istenmişti. Yaşlıca olmasına rağmen uzun boylu, iri yarı, sert ve keskin bakışlı mavi gözlü, uzun sakallı, müsekkel, konu- şmaları sert ve tok, ağzına geleni çekinme- den söyleyen korkusuz, pervasız bir adam- dı. Ahme Talât Onay çok iltifat etti, ha- lini hatırlı sordu ve bir cumhuriyet des- tanı istedi. Buna sert bir şekilde şu cevabı vermişti:

— Esasen işiniz düşmese Babayı ara- mazsınız, öldün mü, kaldın mı, nasılsın, nen var, hasta mısın, dünyalığın, demin var mı? diye hiç sormazsınız. Benim bu ya- ştan sonra destan düzecek halim yok. Eğer isterseniz eski bir destanımı size okuyayım, belki hoşunuza gider. Fakat daha evvel bu- raya biraz dem getirin de sevklenelim.

Bu açık ifade ve teklif karşısında Ba- ba'ya başka bir şey söylenemedi. Fakat gönlü alındı ve bir çok vaitler yapıldı. Biraz sonra da okumağa başladığı destanı hepimiz dinledik. Naili Baba hiç durakla- madan ve zerre kadar kendini yormadan mütemadiyen dörtlükleri sıralıyor ve gözü müzün önüne büyük bir tarih sahnesi seri- yordu. Abdülâzizin tahttan indirilişi ile baş- lamış Sultan Murad,, Abdülhamit ve zama- nını, İttihatçıları, Hürriyeti, Balkan harbini, Birinci Cihan harbini, muhtelif cephele- ri, mağlûbiyet ve zaferleri, mütarekeyi, işgali, kuvayı milliyeyi, İstiklâl harbini, cumhu-

riyeti ve Gazi'yi anlatmıştı. Söylediklerini kaydetmek şöyle dursun dörtlüklerin sayı- sını zor zapt ediyorduk. Destan bir hayli u- zun ve ciddi çok güzeldi. Hepimiz de hay- ran hayran dinlemiş ve Babaya büyük bir muhabbetle bağlanmıştık. Tamamlandıktan sonra,

— İşte bu kadar. Daha fazla bir şey di- yemem. Olursa da ne ala olmasa da ne ala, dedi.

Naili Baba o gece bir kahvehanede aşk tarzına uygun fasıllar yapacak, saz ça- lacak, koşmalar, destanlar okuyacaktı. Bu- nu herkes haber aldığı için kahvehane vaktinden evvel hıncahınz dolmuştu. Fa- kat ne yazık ki gündüzdenberi bir hayli demli bulunan Baba, akşam bir meyhane- de daha fazla kaçırılmış ve kahveye kör kü- tük getirildiği için hiç bir şey yapılamı- ştı.

Buna benzer bir olayı da Ahmet Ta- lât Onay yukarıda adı geçen eserinde nak- lediyor "Bir Ramazan günü Kastamonu tımarhanesinden Çerkeşli İsmail Efê kefa- let ve vesayeti ile çıktıktan sonra gece - leri fasıl yapması, böylelikle bayram harç- lığı çıkarması kararlaşır. İsmail Ağa saz bulmağa, Naili de namaza gider. Fakat sa- tırlar geçer Naili görünmez. Nihayet :

— Ben müşlûman değilim. Adım Apos- toldur.

Feryadile bir sarhoşun sürüklenerek götürüldüğü görülür. Meğer Naili Baba yo- lunu câmîe değil, meyhaneye uğratmış. Yar- ım okkalık bir şişeyi nefes almaksızın di- kiveren, küçük bir meze bile almadan okkayı bitiriveren Naili, yarım saat içinde çatlayacak kadar içmiş, sızmağa hazırlanı- ren karakola götürülmüş. Ertesi gün mah- kemede hoçazadeliğinden, mütteki bir müs- lûman olduğundan bahisle mahza ıslahı ha- li için kabili istinaf olmak üzere sekiz gün hapisane ve bir lira da cezayı nakdiyeve mahkûmiyetini tebliğ eden heyeti hakime- ye karşı:

— Sekiz günü kabul ettim. İstinaf da etmiyeceğim. Fakat bir lira cezayı nakdiyi kabul etmiyorum. Çünkü bende dünyalık- tan eser yoktur. Olsaydı buradan çıkar çıkmaz bir liraya bir daha sarhoş olur , bayrama kadar hapisanede rahat ederdim.

Hem içimdeki cinleri çıkarmak için benim hiç olmazsa, günde yüz yüz elli dirhem içmem lazımdır.

Mukabelesinde bulunmuş ve bunun ü- zerine bir lira heyeti hakime tarafından ia- ne suretile verilmişti. (Ahmet Talât, Çan- kır Şairleri cilt I, sayfa 240—241)

Çankırı folkloru hakkında derin ve geniş bir bilgiye sahip olan Türk Dil Ku- rumu uzmanlarından kıymetli hemşehrim Ali Dehri Dilçin de "Edebiyatımızda Ata- sözleri", adlı eserinin 126 cı sayfasında bir destan parçasının şairi olan Naili'den bah- sederken "Bu şairin nereli olduğu, hangi çağlarda yaşadığı belli değildir. Yirminci asır saz şairlerinden Naili mahlesi ile tanı- nmış, Ilgazlı bir şair varsa da yakından tanı- dığım rahmetli Naili Baba kaleme aldığı iyi, kötü bütün manzumelerini bana okudu- ğu halde böyle bir destandan bahsetmemiş ti. Binaenaleyh destanın nazımı başka bir Naili olmak gerektir. (Dehri Dilçin, Ede- biyatımızda Atasözleri, İstanbul 1945, say- fa 126) demek suretile Naili Babadan bi- razlık bahsetmiş oluyor.

Kıymetli Edebiyat hocalarından Şair üstad Cenab Muhittin Kozanoğlu da Milli Mücadelede İstanbul'dan İnebolu tarikle Ankara'ya geçerken Ilgaz'da kaldığı bir ge- ce zarfında Nailiyi tanıdığını ve muhabbe- tine doyamadığı için misafirliğini üç gün daha uzattığını 1942 yılında bana naklet- miş ve Naili Baba'dan büyük bir hayran - lıkla uzun uzadıya bahseylemişti. Üstad Kozanoğlu Ilgaz'da kaldığı, bu üç gün zar- fında Naili'nin bütün eserlerini kopya et- tiğini ve bilâhare Sivasta Milli Mücadele- nin nasiri efkârı olan "İradei Milliye", ga- zetesinde neşrettiğini, fakat maalesef hatı- rında bir şey kalmadığını ve notlarını da kaybettiğini üzülerek söylemişti. İradei Milliye gazetesinin nüshalarını bulmak bu gün hemen hemen imkânsız olduğundan maalesef Naili'nin eserlerinden örnek ver- mek mümkün değildir.

Çankırı Vilâyetinin Ilgaz (eski adı Koç hisar) kazası merkezinden Kavlı oğulla- rından Hacı Hoca Mehmet Efendinin oğlu olan 1282 doğumlu Naili, (Bu mahlas ken- disine Kastamonulu Kemalî tarafından ve- rilmıştır) ciddi bir tahsil ile yetişmeğe

PAÇACIOĞLU'NDA DÜĞÜN ADETLERİ

Yazan: Nedim ORTA

Yavuklu olma: Kızda gönlü olan oğlan tarafından kız evine iki kişi giderek dünür olur. Allahın emri ile kızı oğlana isterler.

Kız tarafı düşünmek için zaman ister. Verici olurlarsa oğlan evine duaya gelmeleri bildirilir. Duada yemek verilir. Hoca yemekten sonra dua okur ve kızla - oğla - nı yavuklu yapar. Düğüne değin geçen zaman içinde bayramları oğlanın babası takı alır. (elbiselik, yüzük, bilezik, küpe v.b. gibiler) İki ihtiyar kadın bu takıları (hediyeleri) kız evine götürür ve biriken komşularla birlikte hediyeleri kıza verirler.

Düğüne yakın kızın babasına, düğünü ne zaman yapacakları danışılır. Düğünün yakında yapılacağına karar verilirse, oğlan evi çeyiz düzmeye başlar. (Çeyizde: elbi - selikler, tepelik — kadınların başlarına tak - tıkları miğferimsi başlık — bu başlık madeni olup sağ ve sol şakaklar üzerinden iki dizi gümüş para sarmaktadır. Para dizisi alın çevresinde de bulunur. — bilezik, altın, ya - tak ve yorgandır.) Ayrıca evlenme müsa - desesi de alınır.

Oğlan evi düğünden iki gün önce kız evine bir - iki yük un götürür, köy halkı - na ve civar köylere oku verilir. (Oku: da - vetiye anlamına gelir ve bir şekerden iba - rettir.) Birikintinin yapılacağı günden bir

başlamış fakat sonradan Çankırılı Aşık Bezmi, Kastamonulu Kemali, Geredeli Fi - gani ile tanışarak onların yolunu tutmuş , çeşitli maceralardan sonra 1935 yılında 70 yaşını geçmiş olarak Ilgazda vefat etmiş - tir. Ustası Geredeli Figani gibi aşırı dere - cede işrete müptelâ ve bu yüzden de âdeta yarı mecnun idi. Ömrünün uzun bir sü - resini Çankırı'da ve Kastamonu'da hapisane ve tımarhanelerde geçmiştir. Bektaşî tari - katına sülûkü olup tam manasile mühibbi Ali. Aba idi. Naili Baba, tam manasile bir halk ve saz şairidir. Geredeli Figani dola - yışıyla Dertli'ye intisabı vardır. Ahmet Ta - lât Önay yukarıda adı geçen eserinde bu hususta şunları yazmaktadır: "Naili aşık

gün önce davul gelir, gelen düğüncülere konak verilir. (konaklar varlıklı ailelere tesadüf ettirilir.)

Akşam oğlan evine kına almaya gidilir ve kına kız evine bırakılır. O gece gelin ki - na yakınır. Gece eğlenti ile geçer, çeşitli oyunlar oynanır, türküler söylenir.

Bir türkü:

Aşağıdan gelen karalı gelin
Topla fistanımı toz ofur gelin
Kaldırsam yazmanı baksam yüzüne
Eller arif olmuş söz olur gelin.
Aşağıdan gelen geline benzer
Saçları sazımın teline benzer
Hangi yaylaların gülüsün gelin
Sanki bizim yayla gülüne benzer.

Aşağıdan gelen halına gelin
Değme bülbüllerin dalına gelin
İstersen güzel ol istersen çirkin (çirkin)
İşte görünüyor dünyanın hali.

Sabahleyin davulcu herkesten önce kal - kar ve dan davulu vurur (bu halkı uyan - dırmak içindir) Atlılar toplanır ve cirir oy - nanır, sonra yemek yenir ve gelin çıkıncaya - dek muhabbet edilir. Gelinin çıkacağına yakın seymen alayı kurulur. Seymenin ba - şına iyi deyişlemeler söyleyen bir şahıs ge - çer, buna (SEYMENBAŞI) denir.

Seymenbaşı, seymeni düzmek için önce şu deyişlemeyi söyler :

tarzının her şekil ve nevinde şiir söylemiş - tir. Destanları güzeldir. Bilhassa hicviye - leri çok şayanı dikkettir. Eserlerinden son - ra nümune verilecektir. Şimdiye kadar ken - dini yakalamak, eser almak mümkün olma - mıştır. Eldekileri neşre ise rızası alınmadığı için hicvinden korkarak dercedilmemiştir . Çünkü deliye taş atanın başı yanılır.,

Eserlerinden örnek verememekle be - raber doğumu ve ölümü ve yaşı hakkında gerekli düzeltmeleri de yaparak bir vesile ile de olsa Naili Babadan biraz bahset - mek fırsatını buldum. Bu fırsatı bana ver - diğinizden dolayı size bilhassa teşekkür e - derim.

Saygılarımla .

ARAŞTIRMALARI

2515

Mercimeğim süzölsün
Yılan taştı büzölsün
Seymen olacak delikanlılar
Gelsin bizim bayrağa yazılsın.

Seymenin başına elinde bayrakla bay - raklar geçer, seymene katılanlar çoğunluk bekârdır. Tek sıra olarak dizilirler.. Sey - men düzüldükten sonra seymenbaşı:

Uğaktan aldım ustura
Elimi kesti testere
Maşallah deyin ağalar
Arkamdaki askere.
Deyişlerini söyler.
Sonra seymenin başına geçip:
Ne diyelim ne diyelim
Gene eski dediğimizi diyelim
Ey ağalar toplanın da
Gelin almaya gidelim .

Deyişlemesiyle gelin almayı gidileceği - ni haber verir. Millet hazırlanırken bu ara - da seymenin barutunu ister.

Barut istemek için söylenen deyişle - me :

Faradı deli gönül faradı
Şu dağları duman bürüdü
Nerde kaldı düğün ağası
Bizim seymenin barutu.

Barut getirilir ve seymendeki silâhlı - lara birkaç atımlık barut dağıtılır. (Bu ba - rut yolda giderken havaya ateş etmek için - dir.) Yolda seymenbaşı deyişlemeler söy - ler. Deyişlemenin her satırından sonra sey - mendeki delikanlılar "EYVALLAH!", çe - kerler, arada bir silâh atılır. Düğüncüler gelin evine yaklaşıncaya seymenbaşı :

Tepeden indim düze
Koyunu saldım yüze
Gelin evindeki sağdıçlar
Selamünaleyküm size.

Deyişlemesini söyler. Seymen bir daire etrafında üç tur döndükten sonra durur , seymenbaşı deyişleme söylemeye devam e - der. Ta ki gelin çıkıncaya dek.

Dam üstünde yongalar
Yel estikçe tögeler
Çıkarıverin gelinimizi
Hanım yengeler.

Bir ara seymenbaşı.beleşini (mendil) ister.

Kınalı keklik yeleği
Çingenler yapar eleği

Nerde kaldı ey ağalar
Bayrak ile seymenbaşının beleği.

Mendiller gelir, biri bayrak sopasının ucuna diğeri de seymenbaşının elindeki so - paya bağlanır. Bu sopa bazan kılıç veya saldıma olur ve ucuna bir elma takılır. (Elma bereket anlamına gelmektedir.)

Karşıdaki dağın kayası
Azıktır buraların ovası
Çıkarıver gelinimizi
Düğün ağası.

Ak koyun akışır
Alem bize bakışır
Gelin çıkarmak da
Düğün ağasına yakışır.

Baykuş öter kovuktan
Sular akar oluktan
Çıkarın yengeler gelinimizi
Duramadık soğuktan

Bağm çubuğu yere daldı
Gün alınma geldi
Ne duruyon düğün ağası
Anası da elden geldi.

Faradı deli gönül faradı
Şu dağları duman bürüdü
Tez çıkarın gelimi
Ayağımıza kara su yüdürü.

Böylece gelin çıkıncaya dek deyişle - meler söylenir, maniler atılır. Gelin tek - bir getirilerek çıkarılır. Ata bindirilirken seymenbaşı :

Kaması elinde
Tabancası belinde
İki el silâh atıverin
Tam yerinde.

Deyip, seymendeki silâhlılara haber verir ve iki el silâh atılır. Gelin atla oğlan evine doğru yönelir. Atın gemini kızın ya - kınlarından biri tutmaktadır. Gelinin yüzü örtülüdür. Gelinin çıkmasıyla düğün sona - erer. Seymenbaşı seymeni alıp gelinin ar - dından giderken, nisbet verir gibi yarı şaka yarı alaylı olarak :

Yekinin kızlar yekinin
Başınıza çiçek takın
Bundan sonra kına yerine
Öküzün bokunu yakın.

Deyişlemesini söyleyip uzaklaşır. Gerdek gecesinde sabahı güvey ile arka - daşları oyunlar oynarlar ve birikinti dağılır. Bir hafta sonra gelin ve güvey baba ve anne - lerinin ellerini öpmeye giderler.